

Gemeente Den Haag

OS&P

Onderzoek, Strategie & Projecten

Rapport

Emancipatiemonitor Den Haag 2013

Maart, 2013

Emancipatiemonitor Den Haag 2013

Uitgave

Gemeente Den Haag
Dienst Onderwijs, Cultuur en Welzijn
Stafgroep Onderzoek, Strategie en Projecten
15 maart 2013

Redactie

*Ybeltje Nieuwenhout
Henk van Andel
Enas Baraya*

Inlichtingen

Ybeltje Nieuwenhout (070 353 5526)/ ybeltje.nieuwenhout@denhaag.nl

Dit rapport is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid opgesteld. Toch kan het voorkomen dat bepaalde informatie niet (geheel) juist wordt weergegeven. U kunt geen rechten ontleen aan de teksten en cijfers uit dit rapport.

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	- 5 -
1 INLEIDING	- 7 -
2 DEMOGRAFIE	- 9 -
2.1 Aantal vrouwen in Den Haag	- 9 -
2.2 Leeftijd	- 11 -
2.3 Prognose	- 11 -
2.4 Etniciteit	- 12 -
2.5 Samenstelling particuliere huishoudens	- 13 -
2.6 Burgerlijke staat	- 15 -
2.7 Kinderen	- 16 -
2.7.1 Leeftijdsgrens 'moeder worden'	- 16 -
2.7.2 Tienermoeders	- 16 -
2.7.3 Peuterspeelzalen en kinderopvangcentra	- 17 -
3 WERK EN OPLEIDING	- 19 -
3.1 Beroepsbevolking	- 19 -
3.2 Vergelijking met andere grote steden	- 21 -
4 INKOMEN	- 23 -
4.1 Inkomen	- 23 -
4.2 Bijstand	- 23 -
4.3 Werkloosheid	- 24 -
4.4 Arbeidsongeschiktheid	- 25 -
4.5 Nabestaanden	- 25 -
4.6 Ouderdom	- 26 -
5 TAALCOURSUSSEN	- 27 -
5.1 Inburgeringscursus	- 27 -
5.2 Taal in de buurt	- 27 -
6 VRIJWILLIGERSWERK	- 29 -
7 MANTELZORG	- 31 -
8 SPORTDEELNAME	- 35 -
9 VISIE OP POSITIE VAN DE VROUW	- 37 -
9.1 Zorg voor kinderen	- 37 -
9.2 Vrijwilligerswerk en mantelzorg	- 37 -
9.3 Taal	- 38 -
9.4 Acceptatie gelijkheid mannen en vrouwen	- 38 -
10 VROUWEN IN DIENST BIJ DE GEMEENTE DEN HAAG	- 39 -
11 EMANCIPATIE VAN HLBT'S	- 41 -
11.1 Het homohuwelijk	- 41 -
11.2 Acceptatie	- 41 -
11.3 Discriminatie	- 42 -
11.4 Beleidsactiviteiten	- 43 -

Samenvatting

Emancipatie anno 2013 staat voor gelijke rechten voor iedereen. Het uitgangspunt van gelijke rechten en gelijke kansen is niet voor iedereen vanzelfsprekend. In deze Emancipatiemonitor kijken we dan ook niet alleen naar emancipatie van de vrouw, maar ook hoe de man mee emancipeert en hoe het staat met de emancipatie van lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders (LHBT's).

Demografie

Op 1 januari 2012 woonden er 502.802 personen in Den Haag. Hiervan is 51% vrouw. In de stadsdelen Loosduinen, Scheveningen en Haagse Hout wonen meer vrouwen dan mannen en in Laak en Centrum wonen meer mannen dan vrouwen. Ongeveer de helft van de vrouwen heeft een Nederlandse achtergrond, hetzelfde geldt voor de mannen.

De leeftijdscategorieën 20 t/m 29 jaar en 30 t/m 39 jaar zijn het grootst onder de vrouwen. Onder mannen zijn dit de leeftijdscategorieën 30 t/m 39 en 40 t/m 49 jaar. In totaal valt 46% van de vrouwen en 47% van de mannen in de categorie 20 t/m 49 jaar.

Volgens de bevolkingsprognose tot 2027 zal het aantal vrouwen ouder dan 65 jaar de komende jaren sterk toenemen. Het aantal vrouwen jonger dan 65 jaar zal tot 2017 nog iets toenemen en daarna iets afnemen.

Het aantal vrouwen en mannen dat samenwoont, is gestegen in de afgelopen jaren. Het aantal vrouwen dat hoofd is van een éénouderhuishouden ligt hoger dan het aantal mannen van een éénouderhuishouden. De gemiddelde leeftijd waarop vrouwen moeder worden, ligt in Den Haag tussen 30 en 35 jaar. Ruim 10 jaar geleden lag dit nog tussen 25 en 30 jaar.

Werk en inkomen

In Den Haag bestaat de potentiële beroepsbevolking (van 15-64 jaar) naar schatting uit 165.600 vrouwen en 167.100 mannen. Van de vrouwen heeft bijna 60% een betaalde baan van meer dan 12 uur per week, van de mannen is dat ruim 70%.

Vrouwen werken veel vaker in deeltijd dan mannen. Van de vrouwen met een betaalde baan werkt 42% fulltime (35 uur of meer), tegenover 81% van de mannen.

Circa 9.900 vrouwen werken als zelfstandig ondernemer. Dat is ongeveer 30% van alle Haagse ondernemers.

Vrouwen hebben gemiddeld een lager inkomen dan mannen. Voor beide geldt dat het inkomen is toegenomen in de afgelopen jaren. Zoals kan worden verwacht op basis van de demografische cijfers, zijn er meer vrouwen die een AOW uitkering ontvangen dan mannen.

Een van de aandachtspunten bij de Wmo is de vraag of het verlenen van mantelzorg vrouwen belemmert te gaan werken. Vooralsnog zijn er geen signalen dat het geven van mantelzorg ten koste van het emancipatieproces gaat. Sinds 2008 is het aantal vrouwen dat mantelzorg verleent én werkt redelijk stabiel.

Participatie

In 2012 heeft een kwart van de Haagse vrouwen van 16 jaar en ouder het afgelopen jaar vrijwilligerswerk gedaan. Vooral vrouwen van Nederlandse en Antilliaanse afkomst doen vaak vrijwilligerswerk, evenals vrouwen van 45 jaar en ouder. De vrouwelijke vrijwilligers zijn het meest actief in de gezondheidszorg, onderwijs, maatschappelijke dienstverlening en sport.

Bijna de helft van de vrouwen doet niet of weinig aan sport. Van de mannen doet ruim een derde niet of nauwelijks aan sport. Vooral jonge vrouwen en vrouwen van Nederlandse of Westerse afkomst sporten. De door vrouwen meest beoefende sporten zijn fitness, hardlopen, wandelen en zwemmen.

Een belangrijke voorwaarde voor participatie is taal. In 2012 hebben ruim 5.400 personen een inburgeringscursus gevolgd, hiervan is bijna 60% vrouw. Daarnaast is bijna 60% van de deelnemers aan Taal in de Buurt vrouw.

Visie op positie van de vrouw

Vrouwen zijn vaker ouder in een éénouderhuishouden. Ook nemen vrouwen volgens de landelijke cijfers veel vaker ouderschapsverlof op dan mannen. Vrouwen verlenen vaker mantelzorg dan mannen. Mannen doen dit vooral als het gaat om zorgen voor de eigen ouders of schoonouders. Ook het vrijwilligerswerk van vrouwen speelt zich voor een groot deel af in de gezondheidszorg en het onderwijs.

Het samenwerken van mannen en vrouwen in bedrijven of beroepen is voor de meeste inwoners van Den Haag geen probleem. Maar als het gaat om het zelfstandig wonen van ongehuwde meisjes blijkt dat ruim een tiende hier problemen mee heeft, vooral onder Marokkanen en Turken wordt dit bezwaarlijk gevonden. Een kwart van de mensen die de islam als geloofsovertuiging hebben, heeft hier problemen mee, evenals mensen met een islamitische geloofsovertuiging. Wel is een sterke afname waarneembaar in de afgelopen jaren van het aantal mensen met een islamitische geloofsovertuiging dat problemen heeft met het zelfstandig wonen van meisjes.

Emancipatie van homo's, lesbiennes, biseksuelen en transseksuelen (HLBT's)

In 2012 woonden in Den Haag 1.016 echtparen van hetzelfde geslacht. Dit aantal is in de afgelopen jaren langzaam maar zeker toegenomen. Verder is er weinig bekend over aantallen.

De acceptatie van HLBT's in Den Haag hangt vooral samen met de geloofsovertuiging. Het minst moeite heeft de groep zonder geloofsovertuiging met een homoseksuele arts of leraar. Mensen die het christendom als geloofsovertuiging hebben, hebben hier meer moeite mee. Meeste moeite met een homoseksuele arts of leraar hebben mensen met een islamitische geloofsovertuiging.

1 Inleiding

Emancipatie anno 2012 staat voor gelijke rechten voor iedereen. Het uitgangspunt van gelijke rechten en gelijke kansen is niet voor iedereen vanzelfsprekend. In deze Emancipatiemonitor kijken we dan ook niet alleen naar emancipatie van de vrouw, maar ook naar hoe de man mee emancipeert en hoe het staat met de emancipatie van lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders (LHBT's).

Idealiter zouden we van alle aandachtsgroepen veel aspecten in een monitor willen opnemen. Voor vrouwen is dat mogelijk want over vrouwen als zodanig is veel bekend. Maar als het gaat om de mate waarin mannen mee-emanciperen (een meer subjectief onderwerp) of de emancipatie van LHBT's (die over het algemeen niet als zodanig ergens getraceerd kunnen worden) is veel minder bekend. In dit rapport is dan ook vooral veel aandacht voor de positie van de Haagse vrouw.

Om de positie van de Haagse vrouw in kaart te brengen, zijn er verschillende invalshoeken mogelijk. Allereerst is er de demografische invalshoek. Daarbij gaat het om informatie als hoeveel vrouwen er in Den Haag wonen, hun leeftijd en achtergrond, waar ze in de stad wonen, hun burgerlijke staat en de leeftijd waarop zij moeder worden.

Ten tweede gaat het om de positie op de arbeidsmarkt. Hierbij komt een aantal aspecten aan de orde, zoals de beroepsbevolking en kenmerken van de vrouwen die tot de beroepsbevolking horen, zoals hun opleidingsniveau, hoeveel uur zij werken, het aantal vrouwen dat werkloos is. Ook wordt Den Haag met andere grote steden vergeleken. Tenslotte kijken we naar het inkomen, waaronder de uitkeringen die vrouwen ontvangen.

Ten derde gaat het om verschillende mogelijkheden om deel te nemen aan de samenleving. Vrijwilligerswerk is hier een voorbeeld van. Ook het volgen van een inburgeringscursus of een laagdrempelige taalcursus kan een manier zijn om de kans te vergroten om een opleiding te volgen of werk te vinden.

In hoofdstuk 9 is aandacht voor de visie van mannen op emancipatie. In welke mate doen mannen vrijwilligerswerk en verlenen zij mantelzorg in vergelijking tot de Haagse vrouwen? En de kinderen, zorgen de vaders daar net zo vaak voor in de vorm van ouderschapsverlof als de moeders dat doen? Eén van de aandachtspunten is de vraag of het verlenen van mantelzorg ten koste gaat van het emancipatieproces. Vragen als hoeveel procent van de vrouwen mantelzorg verleent, wat voor type zorg zij verlenen, aan wie de vrouwen mantelzorg verlenen en of het verlenen van mantelzorg een belemmering is om te werken, komen uitgebreid aan bod.

De gemeente vindt het belangrijk dat ook onder haar medewerkers iedereen gelijke kansen heeft. In deze monitor is dan ook een hoofdstuk opgenomen over de positie van vrouwelijke medewerkers bij de gemeente Den Haag (zie hoofdstuk 10).

In hoofdstuk 11 komen de lesbiennes, homo's, biseksuelen en transgenders aan de orde. Sinds 2001 kunnen personen van het zelfde geslacht met elkaar in het huwelijk treden. In Den Haag wordt sinds 2005 gerapporteerd over het aantal "homohuwelijken". Tot slot komt aan de orde hoe diverse bevolkingsgroepen tegen LHBT's in hun directe omgeving aankijken.

2 Demografie

2.1 AANTAL VROUWEN IN DEN HAAG

Op 1 januari 2012 woonden er in Den Haag 502.802 mensen: 254.426 vrouwen (51%) en 248.376 mannen (49%). De meeste vrouwen wonen – in vergelijking met mannen- in de stadsdelen Loosduinen, Scheveningen en Haagse Hout. In de stadsdelen Centrum en Laak wonen de meeste mannen.

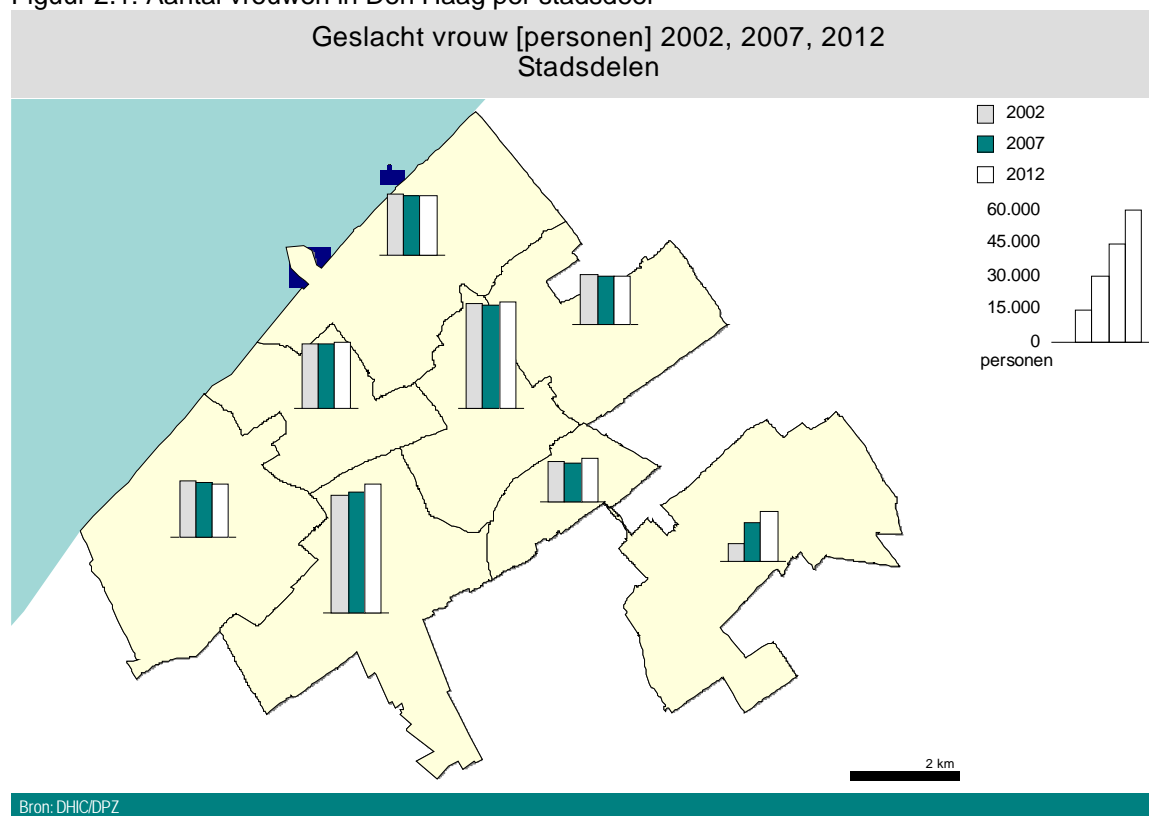
Tabel 2.1: Aantal en percentage vrouwen en mannen in Den Haag per stadsdeel op 1 januari 2012

Stadsdeel	Aantal vrouwen	Aandeel vrouwen (in %)	Aantal mannen	Aandeel mannen (in %)
Loosduinen	24.127	53,0	21.396	47,0
Escamp	59.081	50,2	58.674	49,8
Segbroek	30.416	51,1	29.084	48,9
Scheveningen	27.348	51,7	25.557	48,3
Centrum	48.437	49,1	50.249	50,9
Laak	19.510	49,0	20.341	51,0
Haagse Hout	22.132	52,8	19.778	47,2
Leidschenveen-Ypenburg	23.375	50,1	23.297	49,9
Totaal	254.426	50,6	248.376	49,4

Bron: Den Haag in cijfers

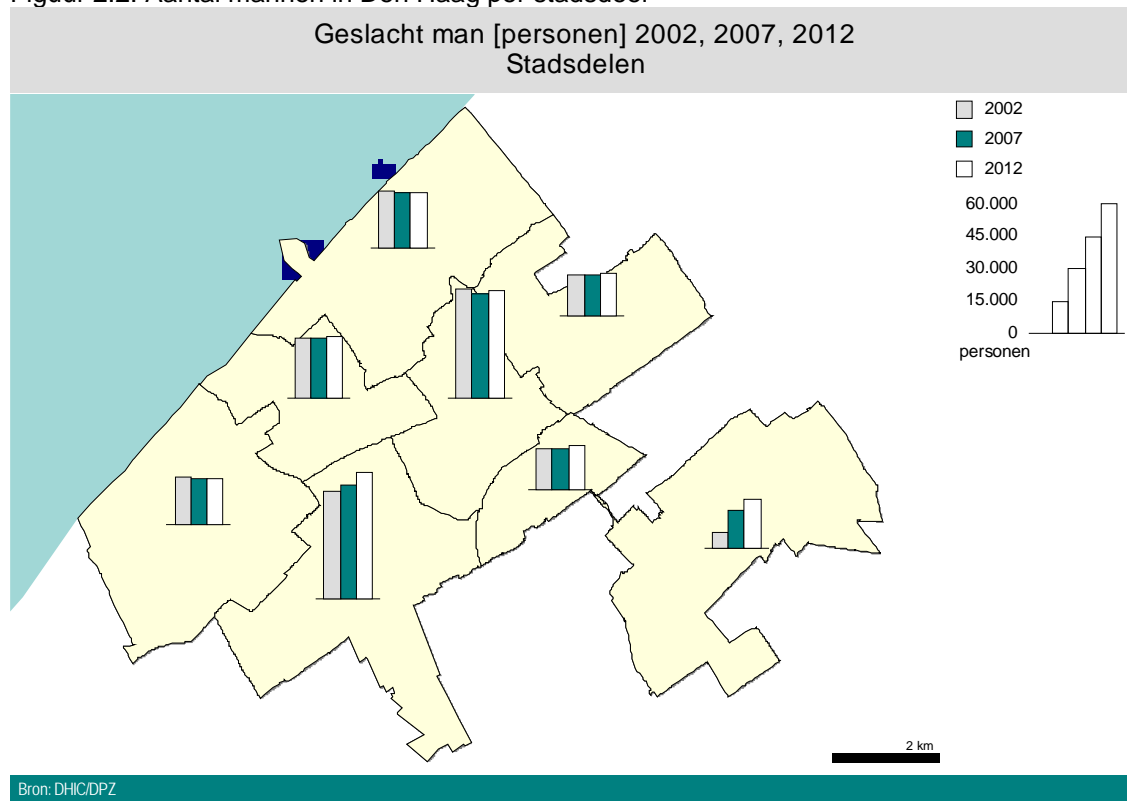
In de figuur hieronder is te zien waar de meeste vrouwen wonen en wat de ontwikkeling in de tijd is sinds 2002 per stadsdeel.

Figuur 2.1: Aantal vrouwen in Den Haag per stadsdeel

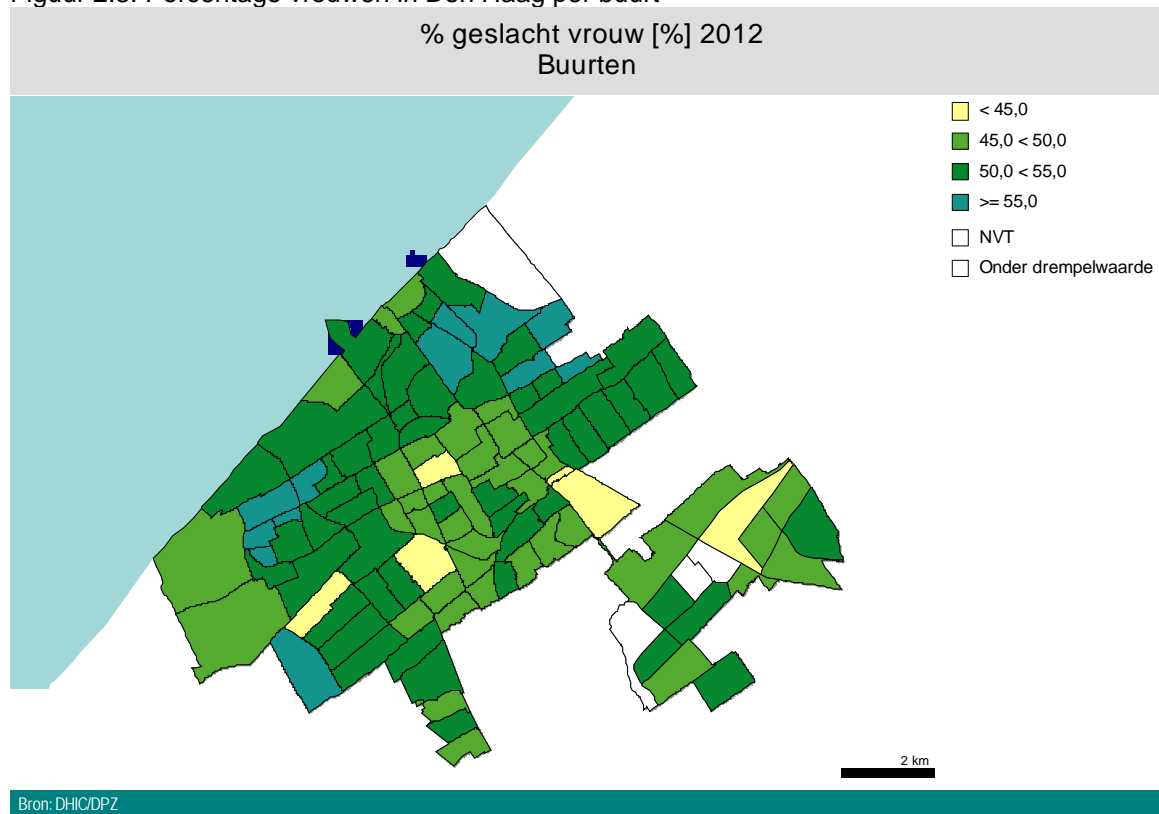
Bron: DHIC/DPZ

Figuur 2.2: Aantal mannen in Den Haag per stadsdeel

Gaan we verder inzoomen op de vrouwen op buurtniveau, dan zien we dat enkele buurten in Loosduinen, Scheveningen en Haagse Hout opvallen door hun relatief grote aandeel vrouwen (meer dan 55%).

Figuur 2.3: Percentage vrouwen in Den Haag per buurt

2.2 LEEFTIJD

De leeftijdscategorieën 20 t/m 29 jaar en 30 t/m 39 jaar zijn het grootst onder de vrouwen, gevolgd door de categorie 40 t/m 49 jaar (zie tabel 2.2). Bij de mannen zien we een iets ander beeld. Hier zijn de leeftijdscategorieën 30-39 jaar en 40 t/m 49 jaar het grootst. Op de derde plaats komt de leeftijdscategorie 20-29 jaar. In totaal valt 46% van de vrouwen in de categorie 20 t/m 49 jaar. Bij de mannen is dat 47%.

Tabel 2.2: Aantal en percentage van vrouwen en mannen in Den Haag naar leeftijd op 1 januari 2012

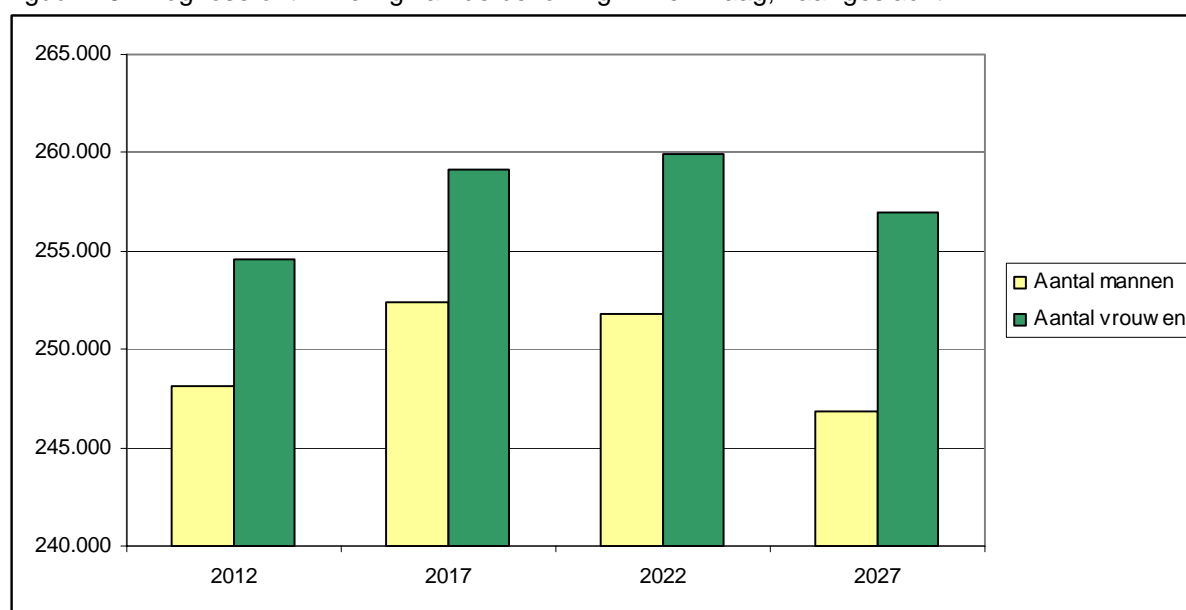
Leeftijd	Vrouwen		Mannen		Totaal
	Aantal	In %	Aantal	In %	In %
0 t/m 9 jaar	29.932	11,8	31.535	12,7	12,2
10 t/m 19 jaar	26.393	10,4	27.499	11,1	10,7
20 t/m 29 jaar	39.409	15,5	36.557	14,7	15,1
30 t/m 39 jaar	39.380	15,5	40.327	16,2	15,9
40 t/m 49 jaar	37.220	14,6	40.354	16,2	15,4
50 t/m 59 jaar	30.101	11,8	30.932	12,5	12,1
60 t/m 69 jaar	23.637	9,3	23.161	9,3	9,3
70 t/m 79 jaar	14.718	5,8	11.898	4,8	5,3
80 t/m 89 jaar	10.678	4,2	5.208	2,1	3,2
90 jaar en ouder	2.958	1,2	905	0,4	0,8
Totaal	254.426	100	248.376	100	100

Bron: Den Haag in cijfers

2.3 PROGNOSE

In de figuur hieronder is de prognose weergegeven van de ontwikkeling van het aantal mannen en vrouwen tot 2027. Het aantal vrouwen zal naar verwachting tot 2022 blijven stijgen om daarna af te nemen. Het aantal mannen zal ook de komende jaren nog blijven groeien maar de daling zet zich al na 2017 in.

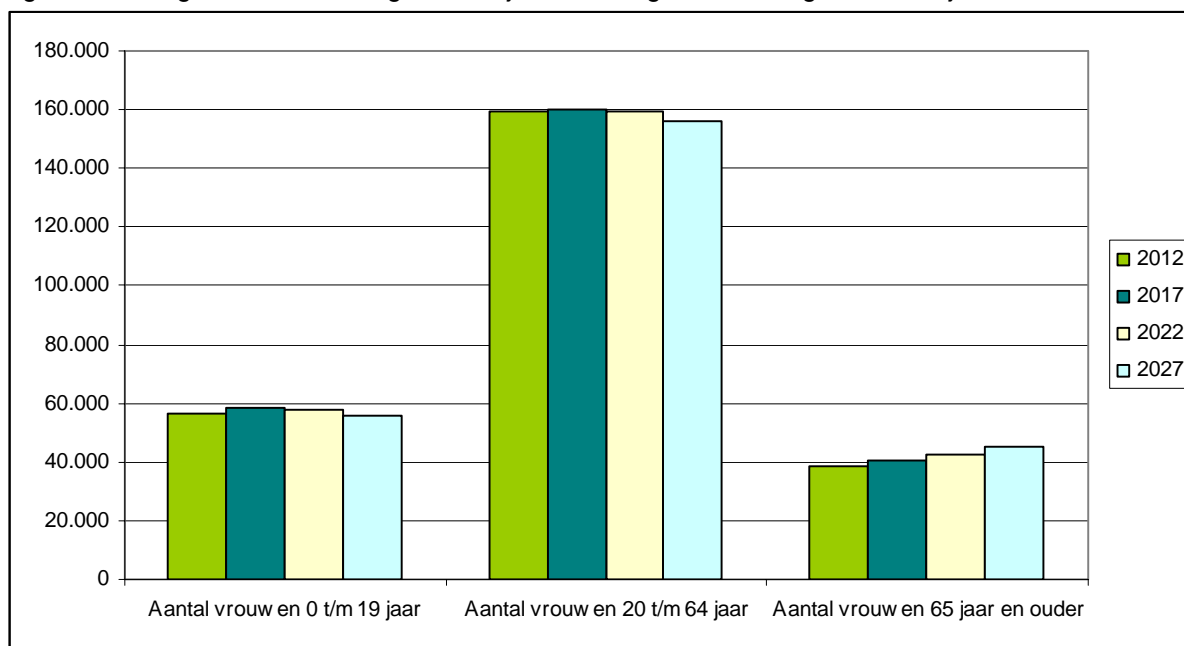
Figuur 2.3: Prognose ontwikkeling van de bevolking in Den Haag, naar geslacht

Bron: Den Haag in cijfers

In figuur 2.4 is de prognose van de ontwikkeling van het aantal vrouwen naar leeftijd tot 2027 weergegeven. Het aantal vrouwen ouder dan 65 jaar de komende jaren toenemen. Van de groep van 20 t/m 64 jaar en de groep van 0 t/m 19 wordt verwacht dat deze tot 2017 nog iets zullen toenemen en daarna langzaam zullen afnemen.

Figuur 2.4: Prognose ontwikkeling vrouwelijke bevolking in Den Haag, naar leeftijd

Bron Den Haag in cijfers

Aangezien de groep vrouwen 65 jaar en ouder zal toenemen, is het interessant om te kijken naar de ontwikkeling binnen deze groep.

Het aantal vrouwen 65 jaar en ouder zal de komende twintig jaar sterk toenemen. Het aantal vrouwen van 75 jaar en ouder zal eerst iets afnemen en daarna iets toenemen; in 2027 zullen er dan iets meer vrouwen van 75 jaar en ouder zijn dan in 2012. Volgens de prognose zal de groep 85 jaar en ouder de komende 15 jaar blijven afnemen.

Tabel 2.3. Prognose ontwikkeling vrouwelijke bevolking in Den Haag vanaf 65 jaar.

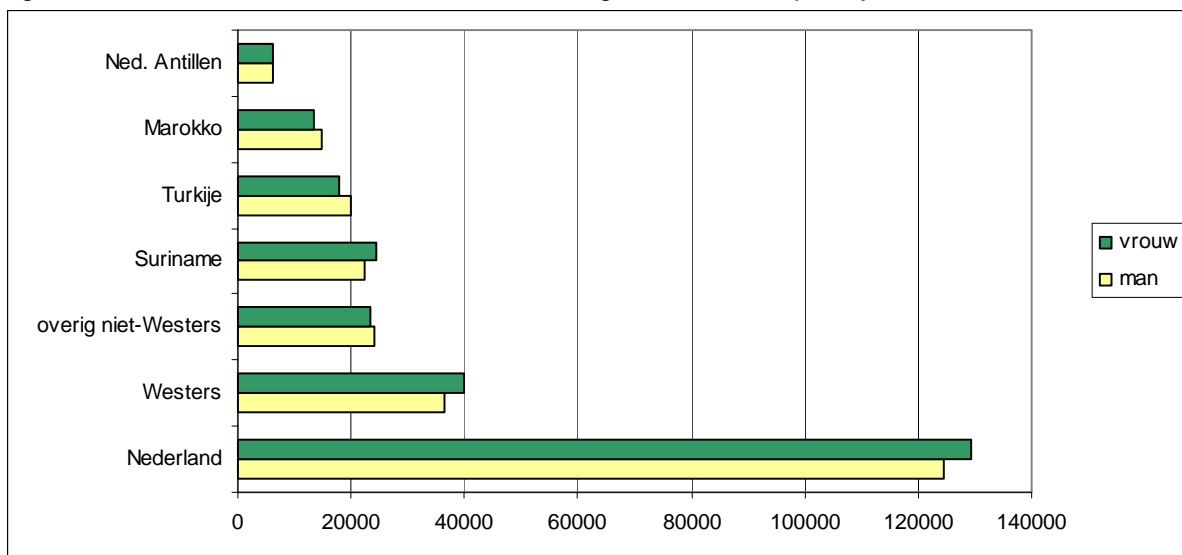
Bijzondere groepen	2012	2017	2022	2027
Aantal vrouwen 65 jaar en ouder	38.614	40.532	42.785	45.429
Aantal vrouwen 75 jaar en ouder	20.288	19.265	19.900	21.921
Aantal vrouwen 85 jaar en ouder	7.581	6.785	6.159	6.136

Bron: Den Haag in cijfers

2.4 ETNICITEIT

De helft (50,8%) van de Haagse vrouwen heeft een Nederlandse achtergrond, hetzelfde geldt voor de mannen (50,2%). Ten opzichte van de mannen zijn de vrouwen ondervertegenwoordigd onder de Turkse, Marokkaanse en overige niet-Westerse allochtonen. Onder de Nederlanders, de Surinamers en de Westerse allochtonen zijn de vrouwen juist iets oververtegenwoordigd.

Figuur 2.5: Aantal vrouwen en mannen in Den Haag naar etniciteit, per 1 januari 2012

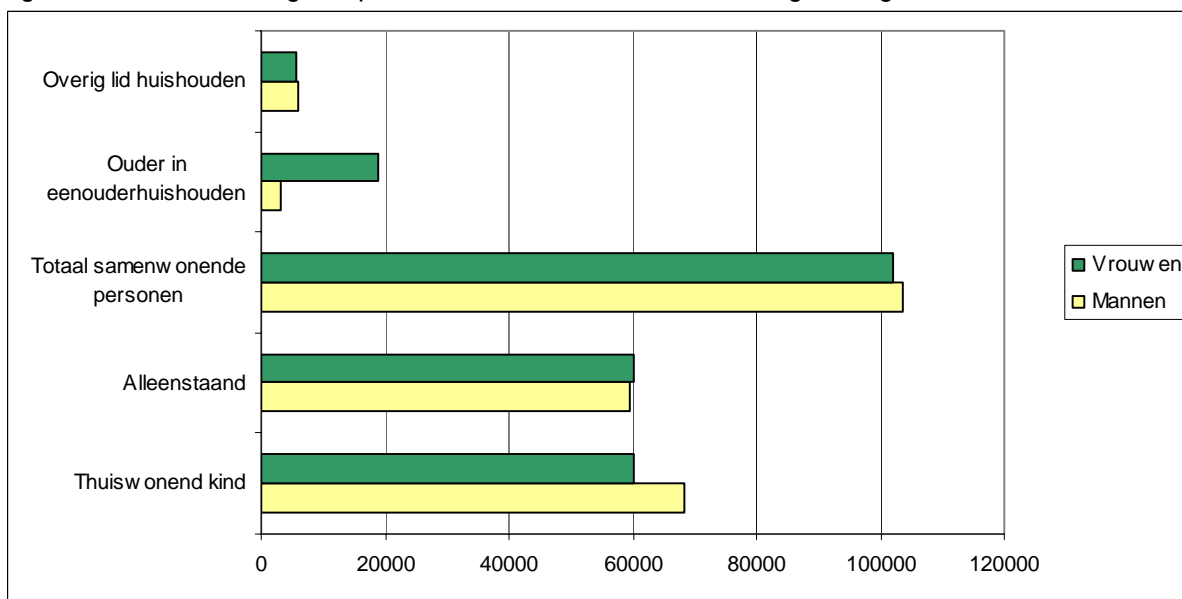

Bron: GBA, bewerking OSP

2.5 SAMENSTELLING PARTICULIERE HUISHOUDENS

Als we kijken naar de samenstelling van particuliere huishoudens dan zien we dat zowel onder de vrouwen als onder de mannen de grootste groep samenwoont. Vrouwen leven vaker dan mannen in een éénouderhuishouden. Mannen wonen vaker nog thuis als kind (nb. dit gaat over alle huishoudsamenstellingen).

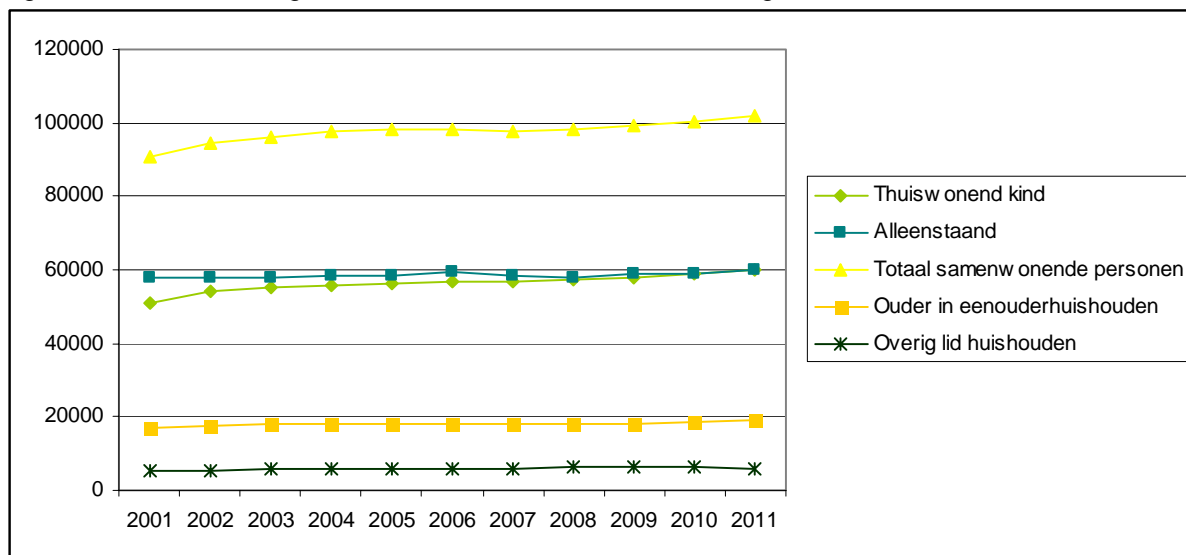
Figuur 2.6: Samenstelling van particuliere huishoudens in Den Haag, naar geslacht

Bron: CBS Statline, 2011

Binnen de groep vrouwen in Den Haag zien we enige ontwikkeling in de laatste decennia als het gaat om de samenstelling van particuliere huishoudens. Zo is het aantal vrouwen in een samenwonend huishouden sterk gestegen. Dit geldt ook voor het aantal thuiswonende vrouwen (als kind). Daarnaast is het aantal alleenstaande vrouwen licht gestegen.

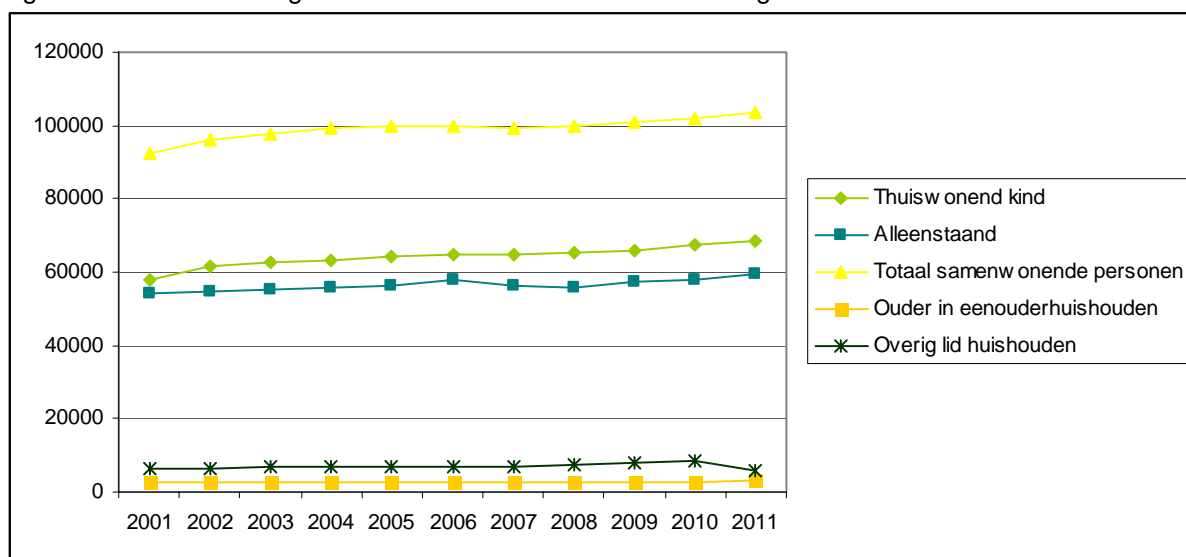
Figuur 2.7: Samenstelling huishoudens van vrouwen in Den Haag

Bron: CBS Statline

Binnen de groep mannen in Den Haag zien we ook dat het aantal mannen in een samenwonend huishouden is gestegen. Daarnaast neemt ook het aantal mannen met een thuiswonend kind toe. Het aantal alleenstaande mannen is in de afgelopen jaren ook iets toegenomen.

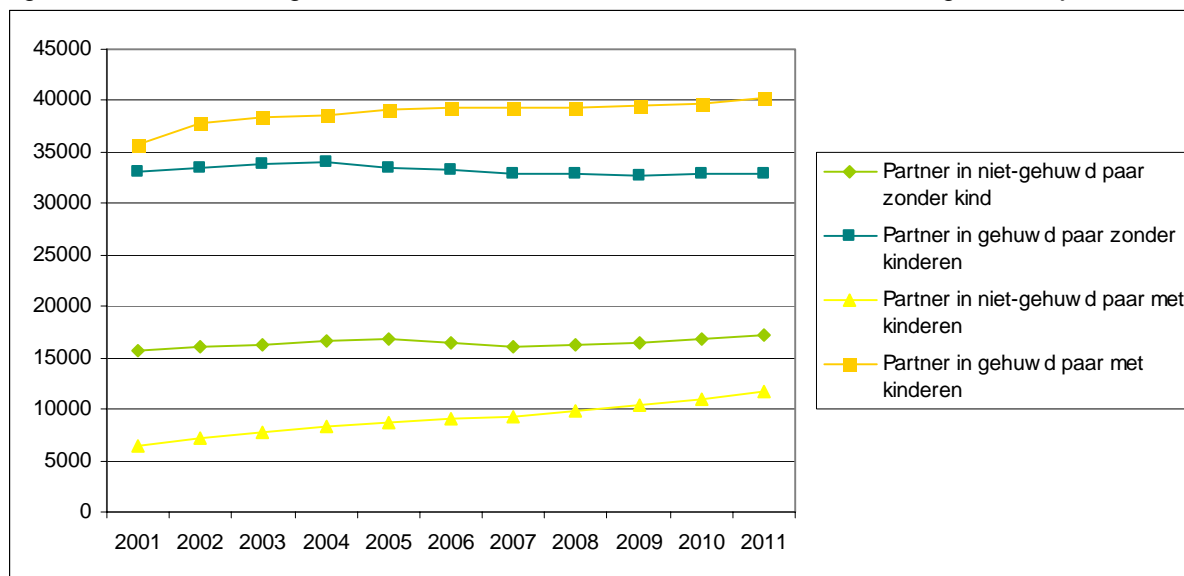
Figuur 2.8: Samenstelling huishoudens van mannen in Den Haag

Bron: CBS Statline

In de figuur op de volgende pagina is gekeken naar de ontwikkeling van de laatste 10 jaar binnen de groep vrouwen in samenwonende huishoudens. We zien een sterke toename van het aantal vrouwen in een gehuwd paar met kinderen en een afname van het aantal vrouwen in een gehuwd paar zonder kinderen. De grootste stijging is te zien bij het aantal vrouwen met kinderen in een niet gehuwd paar.

Figuur 2.9: Samenstelling vrouwen uit samenwonende huishoudens in Den Haag door de jaren heen

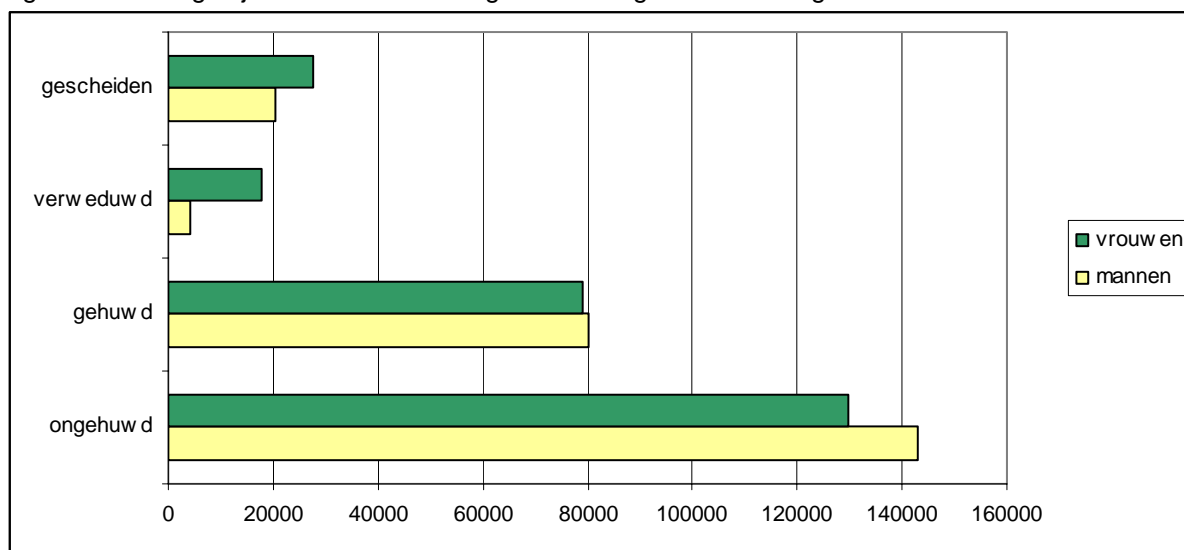

Bron: CBS Statline

2.6 BURGERLIJKE STAAT

Zowel bij de mannen als bij de vrouwen is de grootste groep ongehuwd. Wel komt dit bij de mannen wat vaker voor dan bij de vrouwen. Een deel hiervan woont ongehuwd samen, zo bleek hiervoor. De groep 'verweduwd' is bij de vrouwen veel groter dan bij de mannen. Ook is de groep 'gescheiden' groter bij de vrouwen dan bij de mannen.

Figuur 2.10: Burgerlijke staat van de Haagse bevolking in 2011 naar geslacht

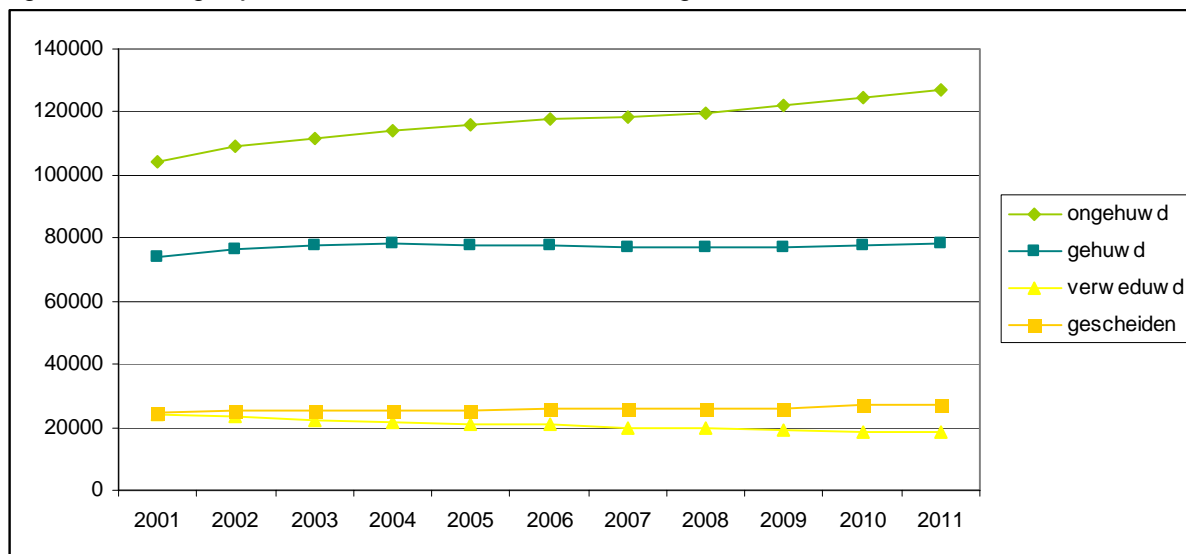

Bron: CBS Statline

In figuur 2.11 is de samenstelling binnen de Haagse vrouwelijke bevolking in de laatste decennia weergegeven. De groep ongehuwde vrouwen is aanzienlijk gestegen. In de figuren hiervoor hebben we gezien dat de groepen gescheiden vrouwen en verweduwde vrouwen groter zijn dan bij de mannen. Binnen de groep vrouwen vindt er een verschuiving plaats in deze groepen. Er vindt een lichte stijging plaats voor de groep gescheiden vrouwen en een lichte daling voor de groep verweduwde vrouwen.

Figuur 2.11: Burgerlijke staat van de vrouwen in Den Haag

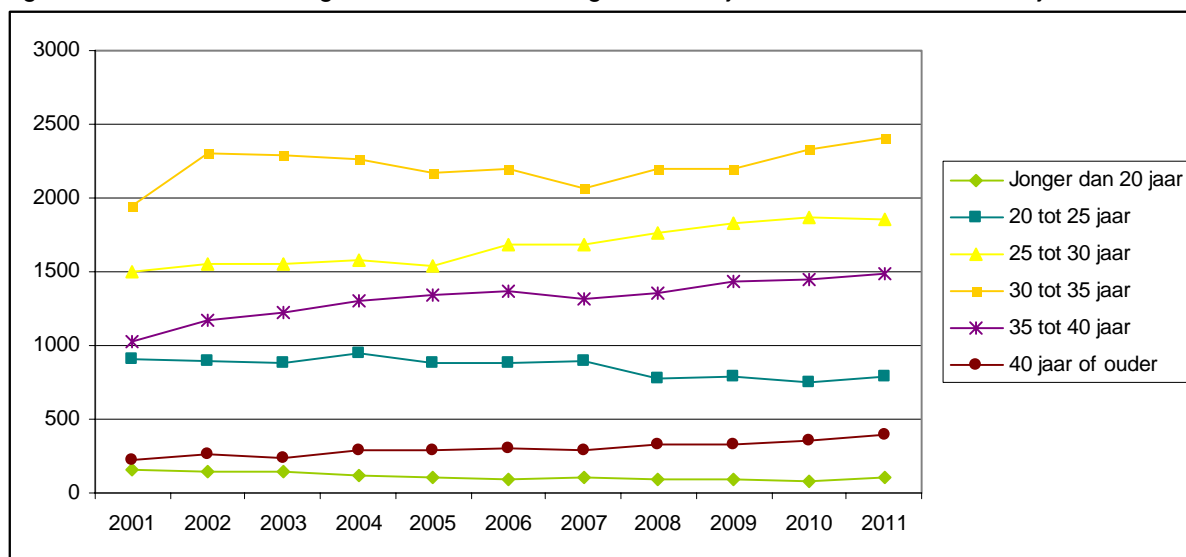
Bron: CBS Statline

2.7 KINDEREN

2.7.1 Leeftijdsgrens 'moeder worden'

De landelijke tendens van de laatste jaren is dat vrouwen eerst aan hun carrière werken en dan pas een gezin stichten. Dit houdt in dat ze op een latere leeftijd kinderen krijgen. Dit beeld zien we ook terug in Den Haag. In het jaar 2001 was de gemiddelde leeftijd waarop vrouwen moeder werden tussen 25-30 jaar. In 2011 is dat toegenomen tot tussen 30-35 jaar. Ook zien we een afname in de leeftijdscategorie jonger dan 20 jaar en 20-25 jaar.

Figuur 2.12: Aantal levend geboren in Den Haag naar leeftijd van de moeder door de jaren heen

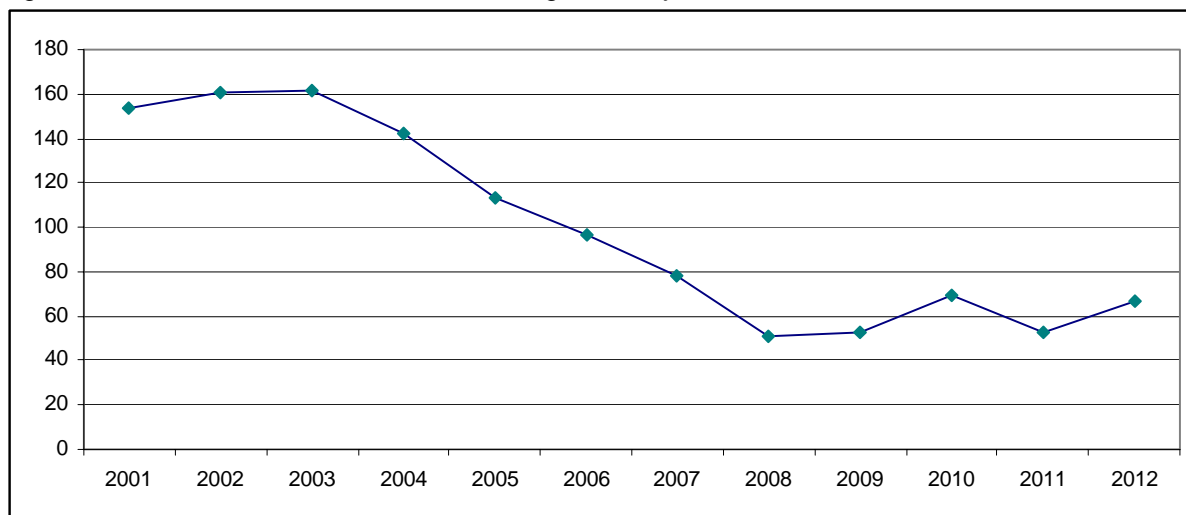

Bron: CBS Statline

2.7.2 Tiernormoeders

Een tiernormoeder is een tiener (13-19 jaar) die een kind heeft gekregen. In figuur 2.13 zien we een forse daling van het aantal tiernormoeders in de periode 2003-2008 (van 162 naar 51). Daarna is het aantal weer iets toegenomen, maar fluctueert per jaar.

Figuur 2.13: Aantal tienermoeders in Den Haag door de jaren heen

Bron: CBS Statline

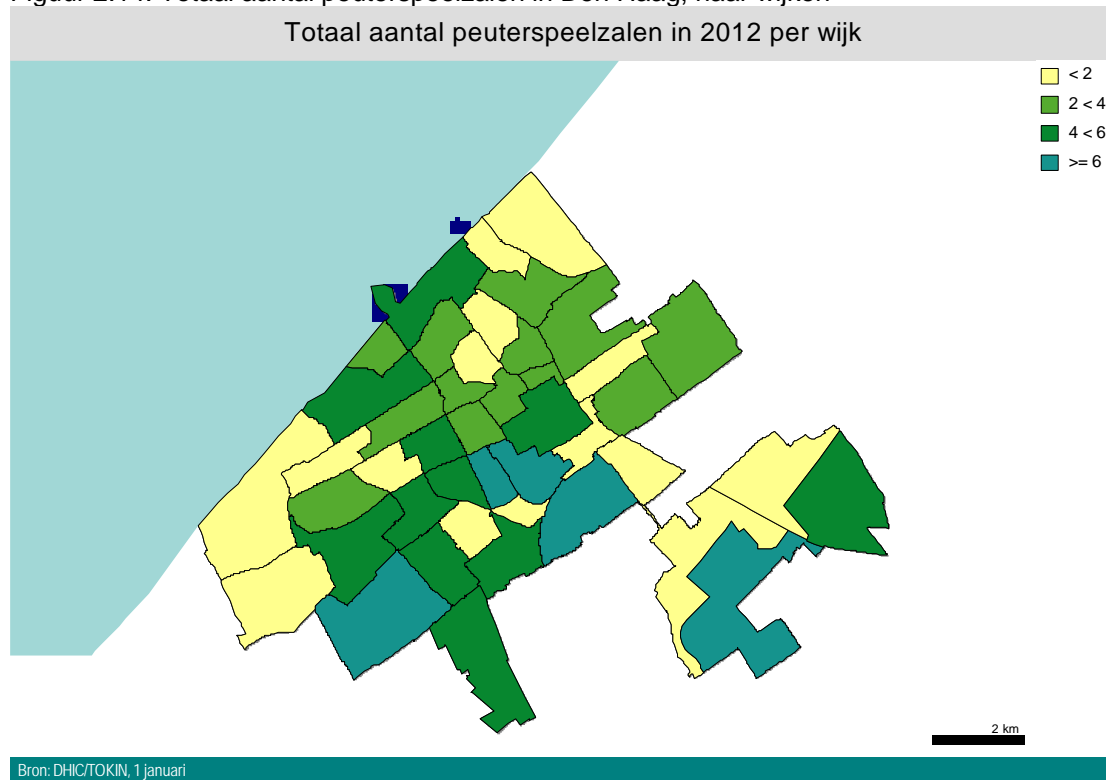
2.7.3 Peuterspeelzalen en kinderopvangcentra

Peuterspeelzalen en kinderopvangcentra zijn voorbeelden van voorzieningen die moeders de gelegenheid geven om te kunnen participeren in de maatschappij. Door opvang voor hun kinderen te regelen kunnen ze bijvoorbeeld werken, vrijwilligerswerk doen en sociale contacten onderhouden.

Aantal peuterspeelzalen in Den Haag

In 2012 waren er in Den Haag 142 peuterspeelzalen (14 minder dan in 2011). Deze zijn verspreid over de hele stad, waarvan 41 in Centrum en 31 in Escamp. In de stadsdelen Haagse Hout en Loosduinen staan de minste aantal peuterspeelzalen (8).

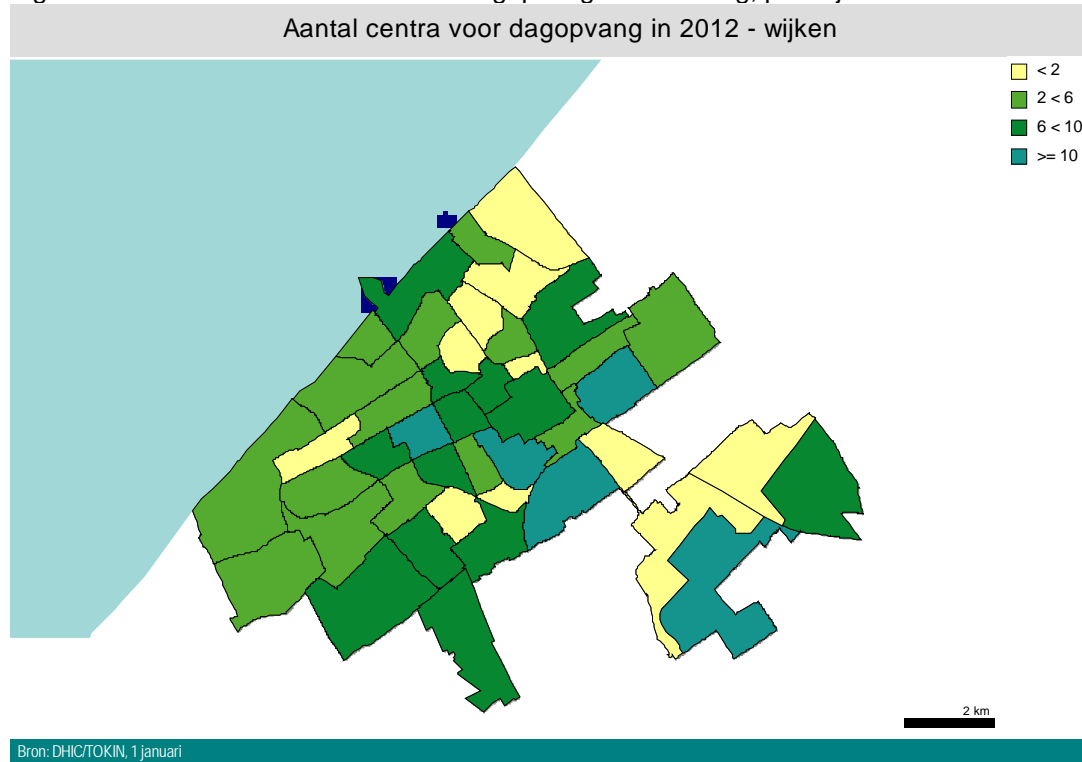
Figuur 2.14: Totaal aantal peuterspeelzalen in Den Haag, naar wijken

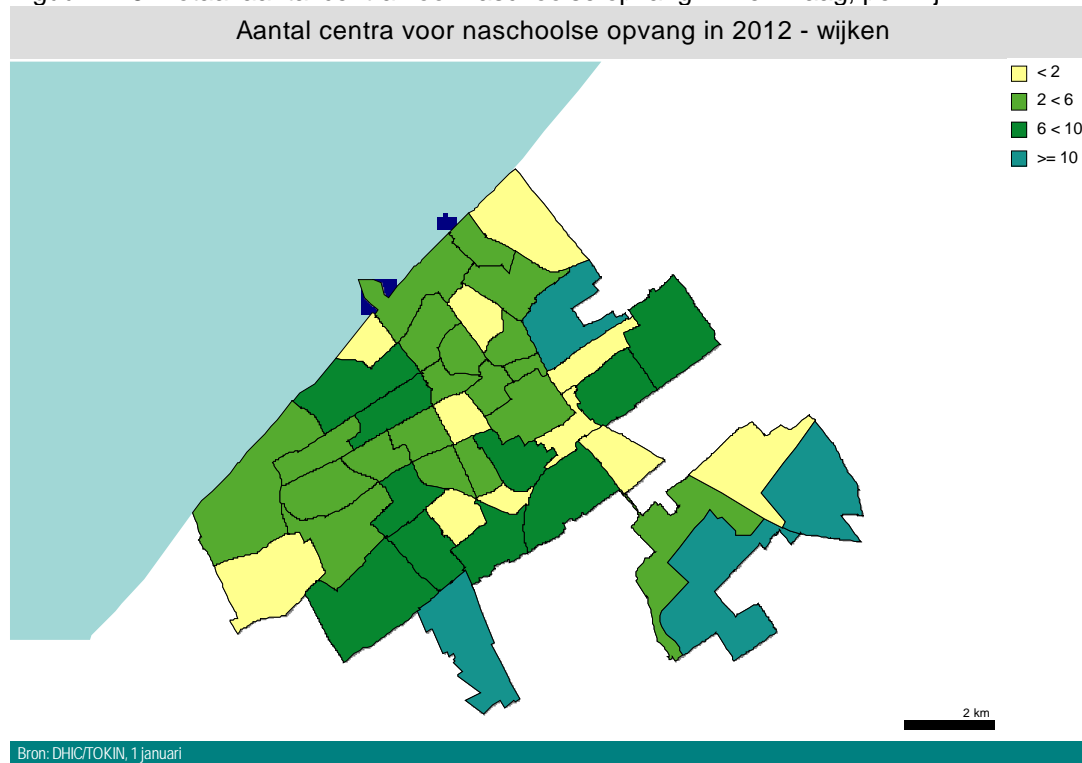
Aantal kinderopvangcentra in Den Haag

In 2012 waren er in Den Haag 386 kinderopvangcentra, verspreid over de hele stad (18 meer dan in 2011). In onderstaande figuren is het aantal kinderopvangcentra weergegeven. Het gaat om 202 centra voor dagopvang en 184 centra voor naschoolse opvang (in 2011 resp. 193 en 184). In de stadsdelen Centrum en Escamp bevinden zich de meeste centra voor dagopvang, Escamp heeft ook de meeste centra voor naschoolse opvang, gevolgd door Leidscheveen- Ypenburg.

Figuur 2.15: Totaal aantal centra voor dagopvang in Den Haag, per wijk

Figuur 2.16: Totaal aantal centra voor naschoolse opvang in Den Haag, per wijk

3 Werk en opleiding

Het hebben van betaald werk is één van de belangrijkste indicatoren voor maatschappelijke participatie. Het CBS verzamelt hier via de enquête Beroepsbevolking gegevens over. Op basis van deze enquête worden cijfers geraamd voor afzonderlijke gemeenten. Deze ramingen zijn gebaseerd op driejaarlijkse gemiddelden.

3.1 BEROEPSBEVOLKING

In Den Haag bestaat de potentiële beroepsbevolking (van 15-65 jaar) naar schatting uit 165.600 vrouwen en 167.100 mannen. Van de vrouwen hebben er 95.900 een betaalde baan van meer dan 12 uur per week, 6.700 geven aan werkloos te zijn en de overige 63.000 vrouwen hebben geen baan en zoeken daar ook niet naar, of werken minder dan 12 uur per week. Ten opzichte van de mannen zijn vrouwen ondervertegenwoordigd in de werkzame beroepsbevolking, terwijl het totaal aantal vrouwen dat onder de beroepsbevolking valt maar net iets lager ligt dan het aantal mannen.

Tabel 3.1. Haagse (potentiële) beroepsbevolking van 15-64 jaar, 2009-2011 (aantallen x 1.000)

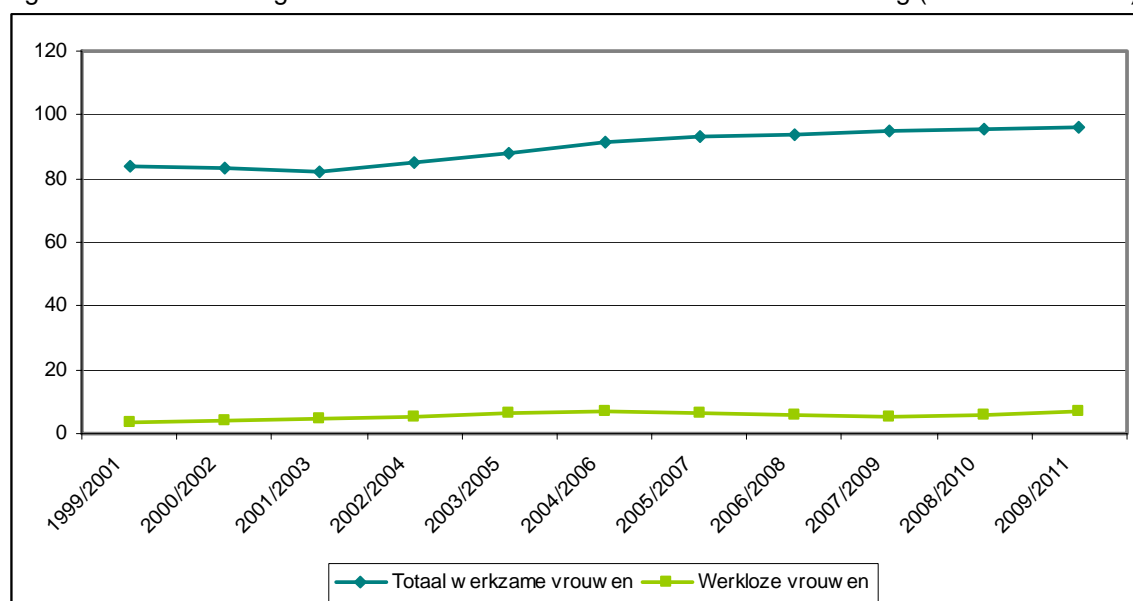
	Man	Vrouw	Totaal
Werkzame beroepsbevolking	119,2	95,9	215,1
Werkloze beroepsbevolking	9,2	6,7	15,9
Overige (potentiële) beroepsbevolking	38,7	63,0	101,7
Totale (potentiële) beroepsbevolking	167,1	165,6	332,7
Netto arbeidsparticipatie	71,3	57,9	64,7

Bron: CBS Statline

Van alle vrouwen in de leeftijd van 15-64 jaar heeft 57,9% een betaalde baan van meer dan 12 uur per week (netto-participatiegraad). Dat is aanzienlijk minder dan bij mannen (71,3%).

Het aantal werkzame vrouwen is de afgelopen tien jaren met ruim 12.000 toegenomen, terwijl het aantal werkloze vrouwen dat naar werk zoekt, weinig is veranderd. In onderstaande figuur wordt de ontwikkeling van het aantal werkzame en werkloze vrouwen in Den Haag weergegeven. Opgeteld is dat de Haagse vrouwelijke beroepsbevolking.

Figuur 3.1: Ontwikkeling aantal werkzame en werkloze vrouwen in Den Haag (aantallen x 1.000)

Bron: CBS Statline

Achtergrondskennmerken

Wanneer gekeken wordt naar de kenmerken van de vrouwen die een betaalde baan van meer dan 12 uur per week hebben in vergelijking tot de gehele vrouwelijke bevolking van 15-64 jaar, dan vallen enkele zaken op. Allereerst dat de leeftijdsgroep 25-44 jaar sterker is vertegenwoordigd onder de vrouwelijke werkzame beroepsbevolking dan onder de totale potentiële beroepsbevolking. Jongere en oudere vrouwen hebben relatief minder vaak een betaalde baan. Hetzelfde geldt voor allochtone en laagopgeleide vrouwen; ook die groepen hebben minder vaak een betaalde baan. Ten opzichte van voorgaande jaren is hierin weinig verandering gekomen.

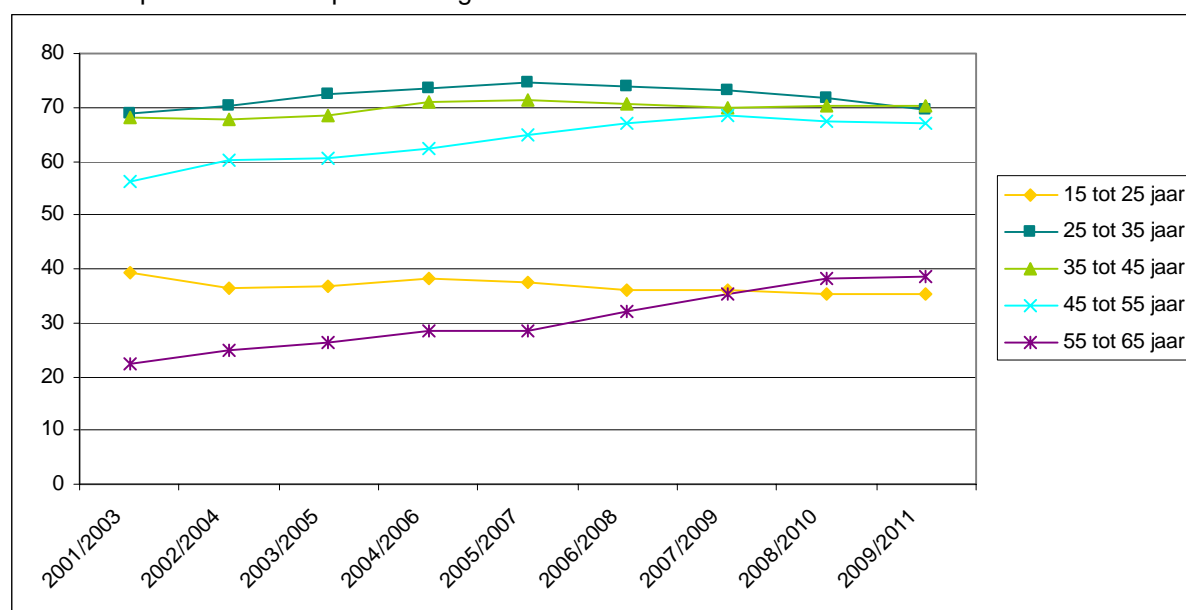
Tabel 3.2: Kenmerken vrouwelijke (potentiële) beroepsbevolking in Den Haag, 2009-2011 (x 1.000)

	Totale vrouwelijke (potentiële) beroepsbevolking van 15 tot 65 jaar		Werkzame vrouwelijke beroepsbevolking	
	N	In %	N	In %
Totaal	165,6	100	95,9	100
Leeftijd:				
- 15 tot 24 jaar	29,0	17,5	10,2	10,2
- 25 tot 34 jaar	38,0	22,9	26,4	26,4
- 35 tot 44 jaar	38,4	23,2	26,9	26,9
- 45 tot 54 jaar	32,1	19,4	21,5	21,5
- 55 tot 64 jaar	28,1	17,0	10,8	10,8
Herkomst:				
- autochtoon	83,5	50,1	54,5	57,0
- allochtoon	81,6	49,9	41,1	43,0
Onderwijsniveau:				
- laag	56,3	34,0	18,8	19,6
- middel	56,5	34,1	35,0	36,5
- hoog	51,0	30,8	41,2	43,0

Bron: CBS Statline

De netto-participatiegraad van Haagse vrouwen is de afgelopen jaren gestaag toegenomen. Alleen in het laatste jaar is in verband met de economische crises sprake van een lichte daling. Als we kijken naar de ontwikkeling per leeftijdscategorie, zien we opmerkelijke verschillen. Zo is de netto-participatiegraad onder vrouwen van 55-65 jaar het laagst, maar wel het sterkst toegenomen (van 22% naar 39%). Ook bij vrouwen van 45-55 jaar zien we een flinke toename. Bij de jongste leeftijdsgroep (van 15-25 jaar) is de participatiegraad daarentegen gedaald en nu van alle leeftijdscategorieën het laagst.

Figuur 3.2: Ontwikkeling van de netto-participatiegraad onder Haagse vrouwen naar leeftijd (in % van potentiële beroepsbevolking)

Bron: CBS Statline

Arbeidsduur

Evenals landelijk het geval is, werken ook in Den Haag vrouwen vaker in deeltijd dan mannen. Van de vrouwen werkt 42% 35 uur of meer per week, tegenover 81% van de mannen. Ook werken vrouwen minder dan mannen als zelfstandige. Als gekeken wordt naar het beroepsniveau van de baan, dan zijn de verschillen tussen mannen en vrouwen veel minder groot. Een uitzondering vormen de elementaire beroepen. Daarin zijn vrouwen ondervertegenwoordigd.

Tabel 3.3: Kenmerken van de baan in Den Haag, 2008-2010

	Aantal vrouwen (x1000)	% Vrouw van totaal	Aantal mannen (x1000)	% Man van totaal
Totaal	95,9	100	119,2	100
Arbeidsduur:				
- 12 t/m 19 uur	10,9	11,4	4,5	3,8
- 20 t/m 34 uur	45,0	46,9	18,1	15,2
- 35 uur of meer	40,0	41,7	96,6	81,0
Positie in werkring:				
- werknemer	86,4	90,1	97,9	82,0
- zelfstandige	9,5	9,9	21,4	18,0
Beroepsniveau:				
- elementaire beroepen	5,5	5,7	10,7	9,0
- lagere beroepen	20,9	21,8	25,3	21,2
- middelbare beroepen	32,4	33,8	35,1	29,4
- hogere beroepen	22,6	26,6	26,4	22,1
- wetenschappelijke beroepen	13,1	13,7	19,7	16,5

Bron: CBS Statline

Niet-werkende werkzoekende vrouwen

In december 2012 stonden 12.069 Haagse vrouwen bij het CWI ingeschreven als niet-werkend werkzoekend. In onderstaande tabel is de leeftijd en het opleidingsniveau van deze vrouwen weergegeven. Opvallend is het hoge aantal vrouwen tussen de 25 en 54 jaar met alleen een basisschoolopleiding.

Ten opzichte van 2011 is het aantal bij het CWI ingeschreven aantal vrouwen met 25% toegenomen. De toename is het grootst onder hoogopgeleide (HBO en WO) en jongvolwassen (jonger dan 35 jaar) vrouwen, vooral onder deze combinatie (vrouwen van 25-34 jaar met HBO/WO).

Tabel 3.4: Aantal niet-werkende werkzoekende vrouwen naar leeftijd en opleiding in december 2012

	15-24 jaar	25-34 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	Totaal
Basis	235	1033	1443	1476	810	4997
VMBO	250	508	468	461	269	1956
MBO/ HAVO/ VWO	372	1030	831	710	442	3424
HBO / Bachelor	51	384	312	224	155	1126
WO / Master	14	188	167	128	69	566
Totaal aantal	954	3143	3221	2999	1752	12069

Bron: CWI www.werk.nl¹

3.2 VERGELIJKING MET ANDERE GROTE STEDEN

Het aandeel vrouwen in Den Haag dat een betaalde baan van meer dan 12 uur per week heeft, is iets kleiner dan in Amsterdam en Utrecht maar groter dan in Rotterdam.

¹ De gegevens van het CWI zijn gebaseerd op inschrijvingen bij het CWI, waardoor deze gegevens kunnen afwijken van de gegevens van het CBS (schattingen op basis van een steekproef).

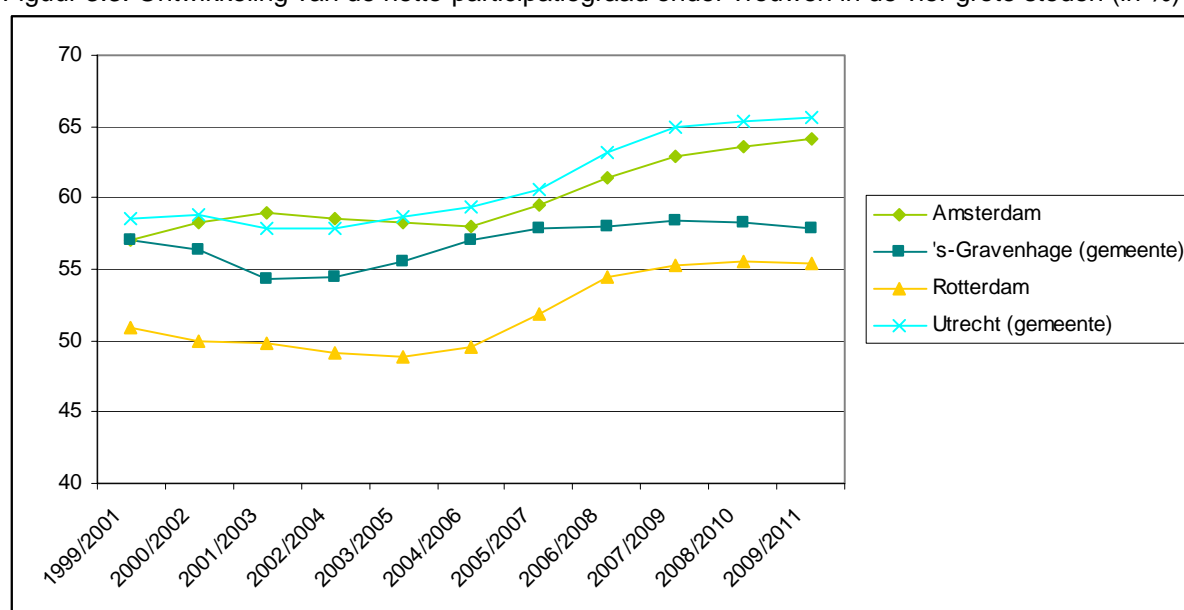
Tabel 3.5: Vrouwelijke beroepsbevolking in de vier grote steden, 2009-2011 (in %)

	Amsterdam	Rotterdam	Den Haag	Utrecht
Werkzaam (12uur of meer)	64,0	55,4	57,9	65,6
Werkloos	4,4	5,0	4,0	3,3
Niet-werkzaam/ werkloos	31,6	39,6	38,0	31,2
Totale vrouwelijke bevolking van 15-64 jaar (=100%)	277,6	206,9	165,5	113,2

Bron: CBS Statline

De netto-participatiegraad (het percentage vrouwen met een betaalde baan van meer dan 12 uur per week op het totaal aantal vrouwen in de leeftijdsgroep van 15-64 jaar) is de laatste 10 jaar in alle vier grote steden toegenomen. Figuur 3.3 laat deze ontwikkeling zien. In Amsterdam en Utrecht is de toename het grootst en groeit nog steeds. In Den Haag blijft die groei achter en is er zelfs sprake van een terugval in het laatste jaar.

Figuur 3.3: Ontwikkeling van de netto-participatiegraad onder vrouwen in de vier grote steden (in %)

Bron: CBS Statline

Wanneer wordt gekeken naar de kenmerken van de werkzame vrouwelijke beroepsbevolking in de vier grote steden dan blijken er weinig verschillen te zijn. In alle steden is de participatiegraad onder de leeftijdsgroep 25-34 jaar het hoogst. Hetzelfde geldt voor autochtone en hoogopgeleide vrouwen (zie tabel 3.6).

Tabel 3.6: Kenmerken van werkzame vrouwen in de vier grote steden, 2009-2011 (in %)

	Amsterdam	Rotterdam	Den Haag	Utrecht
Totaal	64,0	55,4	57,9	65,6
Leeftijd:				
- 15 tot 24 jaar	37,0	33,6	35,2	34,4
- 25 tot 34 jaar	77,3	71,5	69,5	83,6
- 35 tot 44 jaar	75,3	68,4	70,1	79,2
- 45 tot 54 jaar	72,1	62,0	67,0	69,0
- 55 tot 64 jaar	47,6	33,8	38,4	48,8
Herkomst:				
- autochtoon	69,9	64,2	65,4	68,6
- allochtoon	56,0	46,1	50,4	58,6
Onderwijsniveau:				
- laag	32,6	31,7	33,4	35,2
- middel	60,5	60,0	61,9	54,1
- hoog	80,0	81,4	80,8	84,2

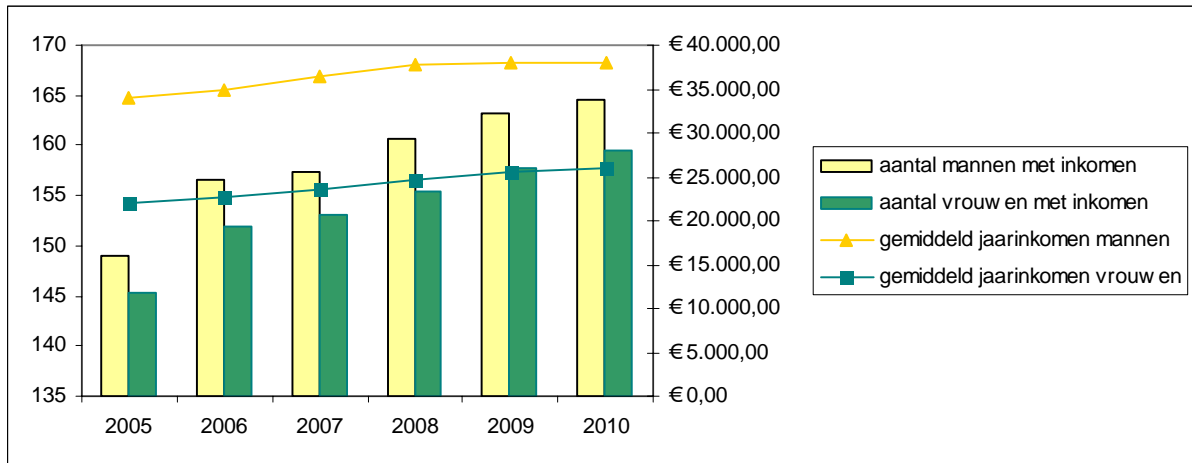
Bron: CBS Statline

4 Inkomen

4.1 INKOMEN

In grafiek 4.1 is de ontwikkeling van het inkomen weergegeven van mannen en van vrouwen in Den Haag. Het gaat om personen die gedurende het hele jaar een inkomen hadden, exclusief studenten. Uit de grafiek blijkt dat het aantal personen met een inkomen ieder jaar toeneemt. Ook de hoogte van het inkomen neemt jaarlijks iets toe. Het gemiddelde jaarinkomen van vrouwen ligt ruim €10.000 lager dan dat van mannen.

Figuur 4.1. Aantal personen (x 1.000) met inkomen in Den Haag en gemiddeld inkomen naar geslacht

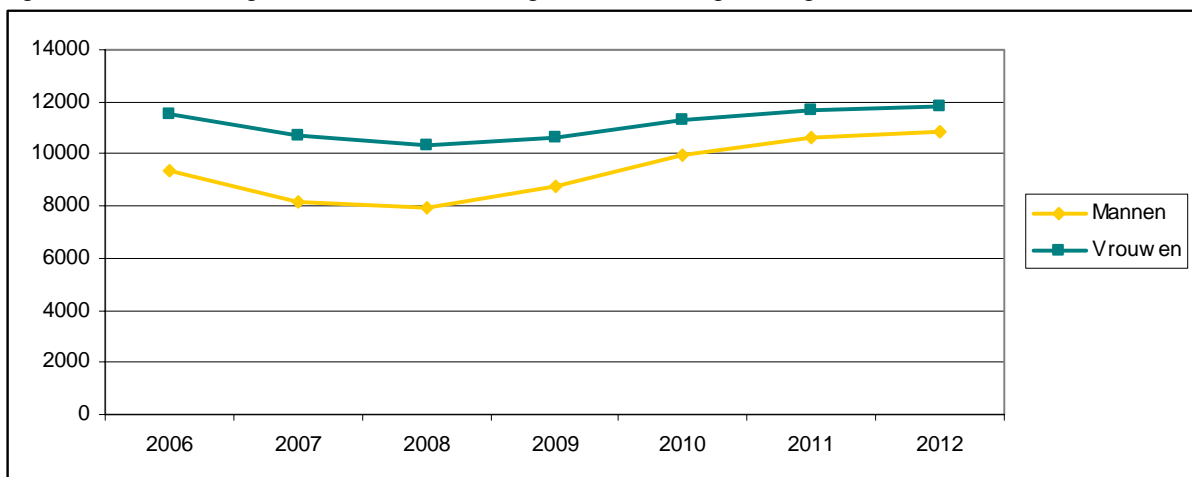
Bron CBS Statline

Een inkomen kan worden verkregen door inkomsten uit arbeid, of door aanspraak te maken op een uitkering. In de volgende paragrafen wordt een aantal uitkeringen uitgediept. De keuze voor de uitkeringen die zijn uitgediept, berust op de beschikbaarheid van de gegevens.

4.2 BIJSTAND

De bijstandsuitkeringen worden verstrekt op grond van de Wet Werk en Bijstand (WWB). In november 2012 werden er 22.680 WWB-uitkeringen aan Hagenaars uitgekeerd. Hiervan zijn meer aan vrouwen uitgekeerd dan aan mannen. Sinds 2008 is het aantal WWB-uitkeringen toegenomen, maar de groei is het laatste jaar wel afgenomen.

Figuur 4.2: Aantal uitgekeerde WWB-uitkeringen in Den Haag, naar geslacht

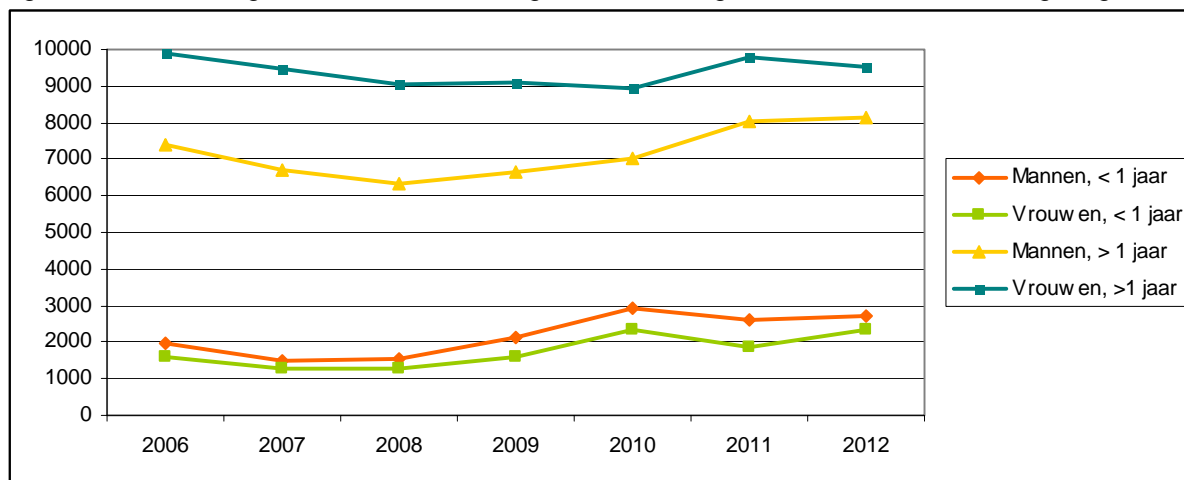

Bron: CBS Statline (peilmaand november)

Van de uitgekeerde WWB-uitkeringen wordt ruim driekwart een jaar of langer uitgekeerd. Dit geldt voor zowel de mannen als de vrouwen. Bij vrouwen zien we dat het aantal uitkeringen van langer dan een jaar het afgelopen jaar iets is teruggelopen, terwijl het aantal met een duur korter dan een jaar juist sterk is toegenomen. Bij mannen is zowel het aantal kortlopende als langlopende uitkeringen toegenomen.

Figuur 4.3: Aantal uitgekeerde WWB-uitkeringen in Den Haag, naar duur van de uitkering en geslacht

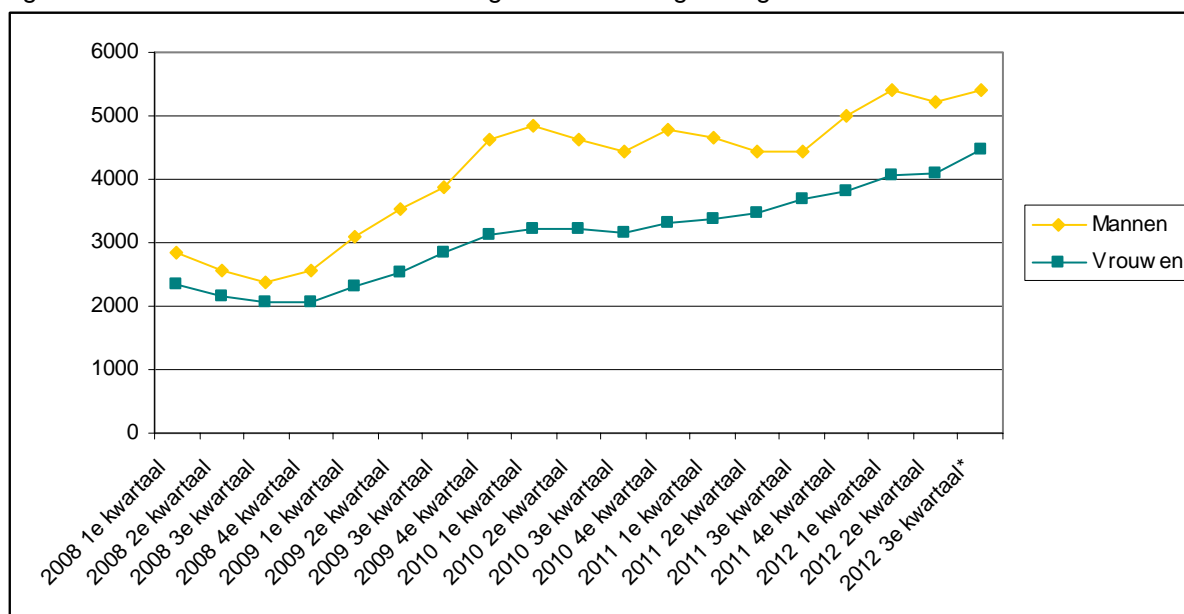

Bron: CBS Statline (peilmaand november)

4.3 WERKLOOSHEID

De werkloosheidsuitkering wordt verstrekt in het kader van de Werkloosheidswet (WW). In figuur 4.4 wordt het aantal uitgekeerde WW-uitkeringen naar geslacht weergegeven voor de laatste 5 jaar. Zo is af te lezen dat de WW-uitkering vaker wordt uitgekeerd aan mannen dan aan vrouwen. Zowel bij de mannen als bij de vrouwen is er vanaf begin 2009 een sterke toename van het aantal uitgekeerde WW-uitkeringen zichtbaar. Bij vrouwen neemt het aantal gestaag toe, terwijl het aantal bij mannen fluctueert.

Figuur 4.4: Aantal verstrekte WW-uitkeringen in Den Haag naar geslacht

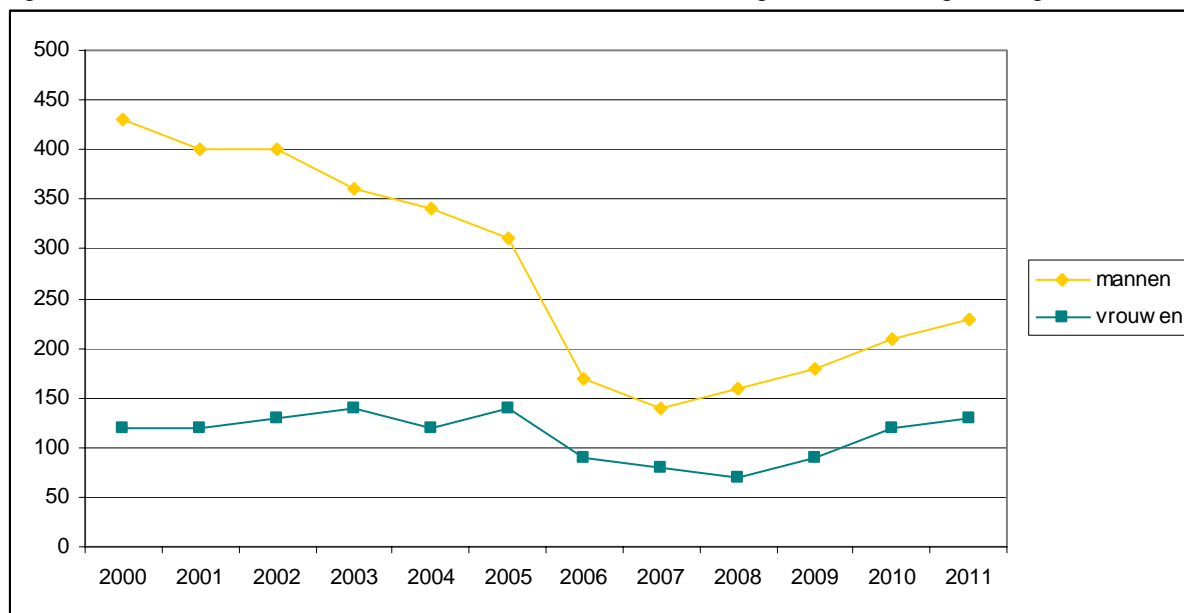
Bron: CBS Statline

4.4 ARBEIDSONGESCHIKTHEID

De uitkeringen voor inkomensvoorzieningen worden verstrekt op grond van de Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) of de Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ).

In de figuur hieronder is het totaal aantal huishoudens met een IOAW- of IOAZ- uitkering naar geslacht weergegeven. Zo is in de laatste tien jaar een afname te zien tot 2007/2008 van de beide uitkeringen bij zowel bij de mannen als bij de vrouwen. Daarna neemt het voor beide weer toe.

Figuur 4.5: Aantal huishoudens met een IOAW- of IOAZ-uitkeringen in Den Haag, naar geslacht

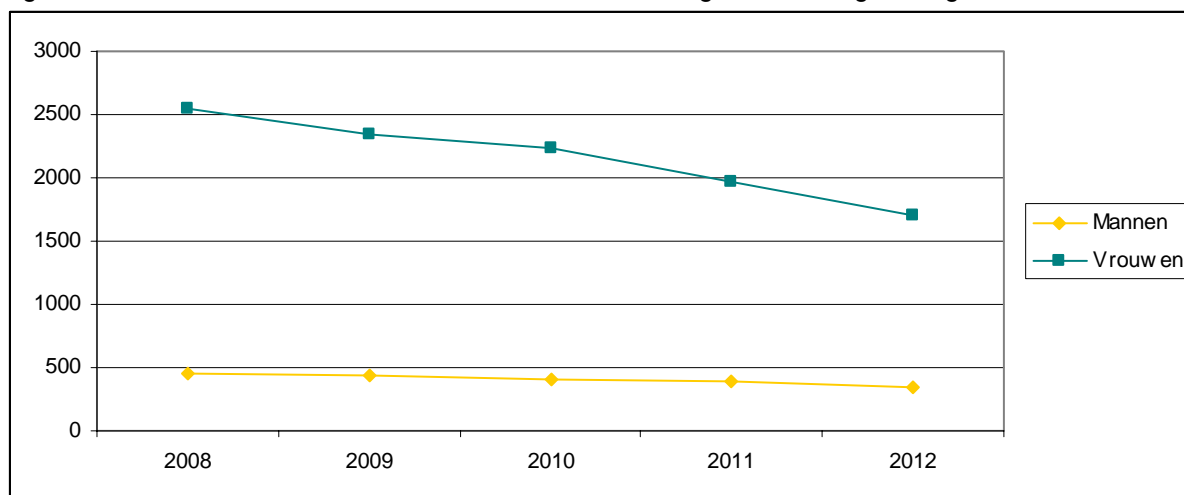

Bron: CBS Statline

4.5 NABESTAANDEN

De Anw is een volksverzekering tegen de financiële gevolgen van overlijden en kent uitkeringen voor nabestaanden, halfwezen en wezen. De uitkering wordt uitgekeerd op grond van de Algemene nabestaandenwet (Anw). Ook hier zien we de laatste paar jaar een afname van het aantal uitgekeerde uitkeringen. Bij vrouwen is de daling sterker dan bij mannen, maar vrouwen ontvangen ook veel vaker een Anw-uitkering dan mannen. Het verschil wordt dus wel kleiner.

Figuur 4.6: Totaal aantal huishoudens met een Anw-uitkering in Den Haag, naar geslacht

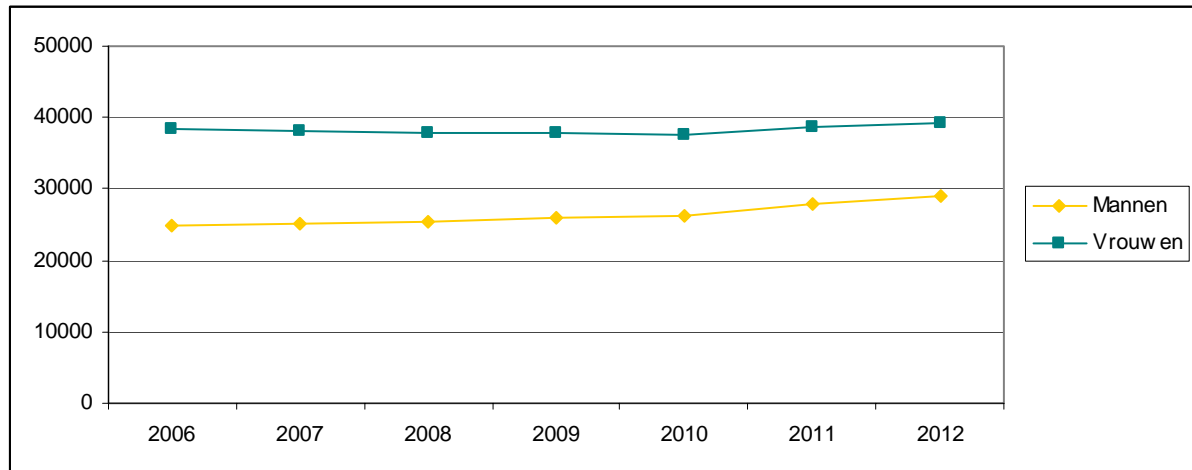
Bron: CBS Statline

4.6 OUDERDOM

De uitkering bij het bereiken van een bepaalde leeftijd wordt verstrekt op grond van de Algemene Ouderdomswet. De AOW is een volksverzekering tegen de financiële gevolgen van niet werken als gevolg van ouderdom. In principe is iedereen die nog niet de leeftijd van 65 jaar heeft bereikt en in Nederland woont, verzekerd voor de AOW.

In figuur 4.7 is het aantal verstrekte AOW- uitkeringen weergegeven uitgesplitst naar geslacht. Bij de mannen is het aantal verstrekte uitkeringen de laatste jaren licht toegenomen. Bij de vrouwen is het aantal uitkeringen tot 2010 licht gedaald om daarna weer iets toe te nemen.

Figuur 4.7: Totaal aantal verstrekte AOW- uitkeringen in Den Haag, naar geslacht

Bron: CBS Statline

5 Taalcursussen

5.1 INBURGERINGCURSUS

Inburgering is een belangrijk middel om de maatschappelijke participatie te bevorderen van mensen die zich in Nederland willen vestigen of hebben gevestigd. Met de inburgeringcursus leert men de Nederlandse taal. Daarnaast leert men over de Nederlandse samenleving. De inburgeringcursus vergroot de mogelijkheden om een opleiding te volgen of (betaald) werk te vinden. Voor sommige groepen is inburgering verplicht, voor anderen niet.

In 2012 hebben 5.428 mensen deel genomen aan de inburgeringcursus. Van de deelnemers is 59% vrouw. Ongeveer een kwart was van Turkse afkomst. Mensen van Poolse afkomst zijn niet verplicht om een inburgeringcursus te volgen. Toch was 13% van de deelnemers van Poolse afkomst.

Ten opzichte van 2011 is het aantal deelnemers met ruim 1.100 afgenomen.

Tabel 5.1: Aantal deelnemers van inburgeringcursussen in Den Haag naar etniciteit, 2011 en 2012

Etniciteit	2011	2012
Marokkaans	7%	11%
Turks	10%	15%
Pools	12%	13%
Bulgaars	7%	6%
Afrikaans	10%	13%
Aziatisch	7%	10%
Europees	8%	11%
Midden- Oosten Europees	6%	8%
Overig	6%	13%
Totaal aantal deelnemers	6536	5428

Bron: SZW, Gemeente Den Haag

5.2 TAAL IN DE BUURT

Taal in de Buurt is een project waarbij maatschappelijk betrokken organisaties hun achterban of de buurtbewoners taallessen aanbieden. De taallessen zijn vooral bedoeld voor doelgroepen die tot nog toe niet of moeilijk te bereiken zijn. De meeste leslocaties zijn dicht in de buurt van de deelnemers.

Taal in de Buurt bestaat uit lesblokken van 24 weken, waarbij in de meeste gevallen twee keer per week les wordt gegeven. De nadruk in de taallessen ligt op het ontwikkelen van de spreekvaardigheid. Met dit project beoogt de gemeente de zelfredzaamheid van de deelnemers te vergroten en stimuleert de gemeente dat de deelnemers doorstromen naar andere trajecten, zoals een inburgeringstraject.

In tabel 5.2 zijn de groepen van Taal in de Buurt weergegeven. In 2009 zijn er 44 groepen gestart. Daarvan bestonden er 14 alleen uit vrouwen en 6 alleen uit mannen. Het merendeel betrof gemengde groepen. In 2010 en 2011 groeide het aantal vrouwengroepen tot 38 groepen. In 2012 liep het aantal vrouwengroepen terug tot 28. In totaal zijn 1548 vrouwen (605 van totaal) in 2012 gestart met Taal in de Buurt.

Tabel 5.2: Aantal groepen project Taal in de Buurt, met deelnemers en totaal aantal deelnemers

Aantal groepen	Aantal in 2009	Aantal in 2010	Aantal 2011	Aantal 2012
Vrouwengroepen	14	37	38	28
Mannengroepen	6	7	3	2
Gemengde groepen	24	98	112	97
Totaalaantal groepen	44	142	153	127
Totaalaantal deelnemers	605	2649	3150	2596
Vrouwen in vrouwengroep	Nb	678	714	543
Vrouwen in gemengde groepen*	Nb	920	1150	1005
Totaal vrouwen		1598(60%)	1864 (59%)	1548 (60%)

*: schatting helft gemengde groep is vrouw
Bron: OCW, Gemeente Den Haag

Gezien het lage taalniveau van de vrouwen is één lesperiode van 24 weken niet voldoende. De meeste vrouwen kiezen ervoor om een tweede keer naar Taal in de Buurt te gaan. De nieuwe groepen bestaan voor een deel uit doorstromers en nieuwe instroom. De vrouwengroepen die in 2010 zijn gestart bestonden voor 37% uit doorstromers. In 2011 was dit percentage opgelopen naar 53% en in 2012 daalde dit tot 26%. De doorstroom in 2012 is lager dan 2011, omdat groepen maximaal twee jaar mogen deelnemen aan Taal in de buurt. Hierdoor zijn relatief veel vrouwengroepen gestopt in 2012.

Tabel 5.3 Doorstroom in vrouwengroepen, gestarte groepen in 2010-2012

	2010	2011	2012
Aantal gestarte vrouwen in vrouwengroep	678	714	543
Waarvan nieuw	428	338	395
Waarvan doorstroom	250 (37%)	376 (53%)	148 (26%)

Bron: OCW, Gemeente Den Haag

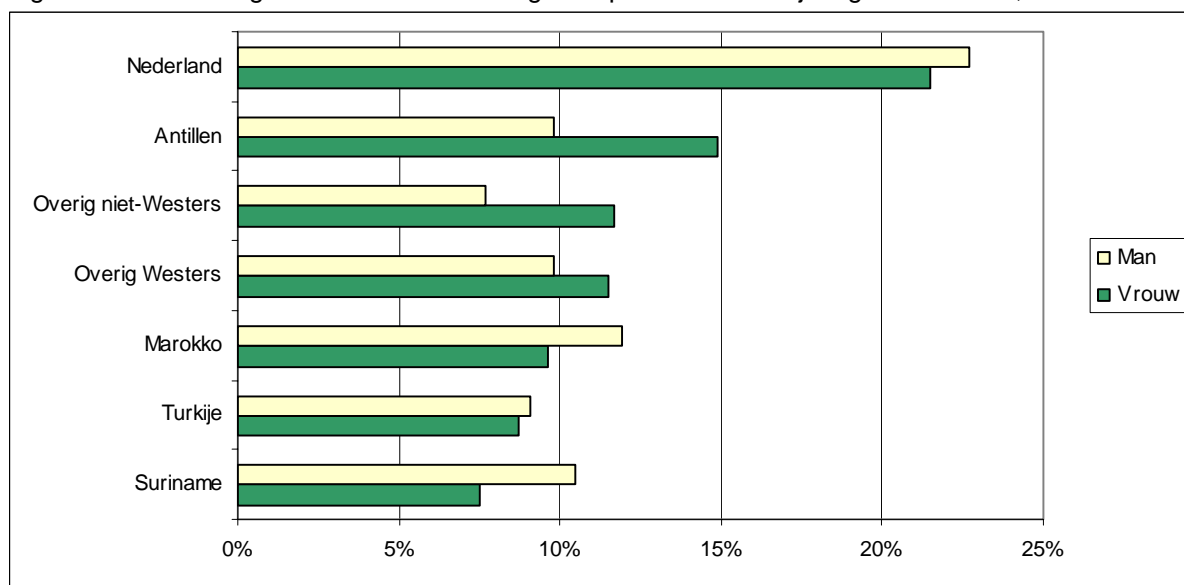
In gemengde groepen is het aandeel doorstromers in groepen die zijn gestart in de periode 2010-2012, respectievelijk 28%, 44% en 35%.

6 Vrijwilligerswerk

Vrijwilligerswerk is niet alleen een belangrijke bouwsteen van onze samenleving, maar het doen van vrijwilligerswerk kan ook een manier zijn om mensen deel te laten nemen aan de samenleving. Een kwart van de Hagenaars van 16 jaar en ouder heeft het afgelopen jaar wel eens vrijwilligerswerk gedaan. 17% van de vrouwen doet momenteel (structureel) vrijwilligerswerk en 20% geeft aan dit niet te doen maar wel te willen, zo blijkt uit de Stadsenquête. Het verschil met mannen is minimaal (resp. 17% en 19%).

Vrouwen van Nederlandse en Antilliaanse afkomst doen het vaakst vrijwilligerswerk (zie onderstaande figuur).

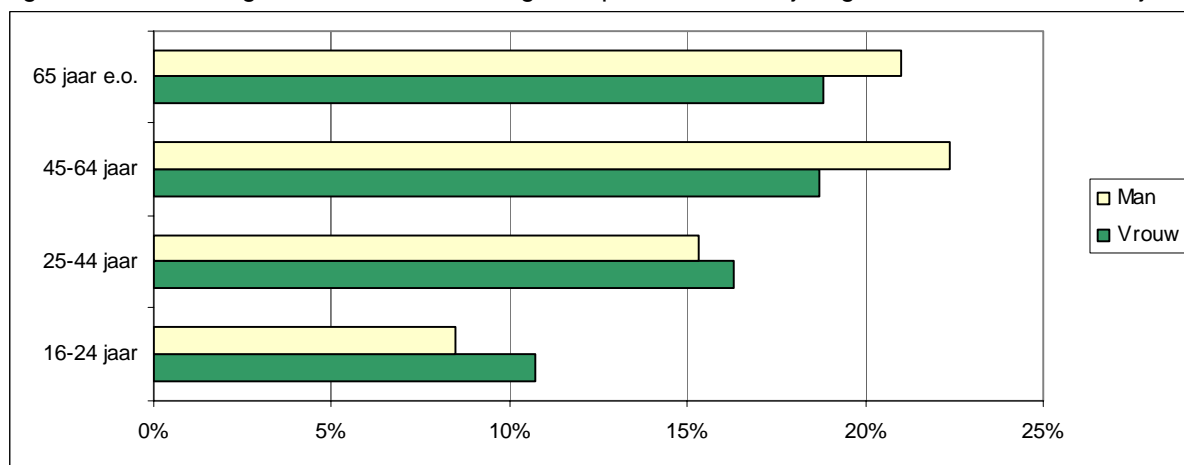
Figuur 6.1: Percentage vrouwen in Den Haag dat op dit moment vrijwilligerswerk doet, naar etniciteit

Bron: Stadsenquête 2012

Naarmate de leeftijd toeneemt, doen vrouwen vaker vrijwilligerswerk. Vooral de leeftijdsgroepen 45-64 jaar en 65-plus zijn zeer actief (zie figuur 6.3).

Figuur 6.2: Percentage vrouwen in Den Haag dat op dit moment vrijwilligerswerk doet, naar leeftijd

Bron: Stadsenquête 2012

De meeste vrouwelijke vrijwilligers in Den Haag zijn actief in de gezondheidszorg, het onderwijs, de maatschappelijke dienstverlening en sport. Mannelijke vrijwilligers zijn het meest actief bij de sport.

Tabel 6.1: Sectoren waarin vrouwen en mannen vrijwilligerswerk doen in 2012 (in %) (meerdere antwoorden mogelijk)

Categorieën vrijwilligerswerk	Vrouwen	Mannen
Sport	21	40
Kerk of levensbeschouwelijke organisaties	18	19
Sociaal- cultureel werk	17	10
Maatschappelijke dienstverlening	16	13
Gezondheidszorg	14	7
Onderwijs	11	5
Natuur/ dieren/ milieu	7	13
Bewonersorganisaties	7	13
Kinderopvang	5	1
Kunst en cultuur	5	6
Hobbyclub	4	5
Politiek	4	6

Bron: Stadsenquête 2012

Zowel de vrouwen als de mannen werken het meest met jongeren als ze met een specifieke doelgroep werken, mannen zelfs vaker dan vrouwen. Gevolgd door het werken met ouderen en bewoners uit de eigen omgeving. Vrouwen werken ook met zieken en hulpbehoevenden, migranten, vrouwen en sociaal kwetsbaren. Mannen werken minder vaak met deze doelgroepen. Zij werken weer vaker met gehandicapten (zie tabel 6.2).

Tabel 6.2. Doelgroepen waar de vrijwilligers mee werken in 2012 (in %) (meerdere antwoorden mogelijk)

Doelgroep vrijwilligerswerk	Vrouwen	Mannen
Jongeren	29	30
Ouderen	22	15
Bewoners van eigen wijk/ buurt	10	16
Vrouwen	7	1
Zieken/ hulpbehoevenden	5	4
Migranten	5	3
Gehandicapten	4	5
Sociaal kwetsbaren	3	3
Geen specifieke doelgroep	34	42

Bron: Stadsenquête 2012

7 Mantelzorg

Mantelzorg is onbetaalde zorg voor zieke of gehandicapte familieleden of vrienden. Het gaat bij mantelzorg om intensieve zorg voor langere tijd. De term mantelzorg is niet bij iedereen bekend; bij de allochtone Hagenaars is deze term minder bekend dan bij de autochtone Hagenaars.

Een verhoging van de arbeidsdeelname in Nederland is een belangrijk doel van het overheidsbeleid. Speerpunten in het beleid zijn de bevordering van de arbeidsparticipatie van vrouwen en van hun economische zelfstandigheid. Volgens de Wmo die op 1 januari 2007 is ingegaan, wordt van de hulpvragers verwacht dat zij eerst nagaan in hoeverre zij zorg uit de eigen omgeving kunnen betrekken. De verwachting is groot dat vooral vrouwen worden aangesproken of zich geroepen voelen om deze zorgtaken op zich te nemen².

In Den Haag verlenen naar schatting 74.000 burgers mantelzorg aan een familielid, vriend of buurtgenoot.³ Het grootste aandeel van die mantelzorgers verleent intensieve zorg. Het percentage mantelzorgers dat zich tamelijk zwaar belast tot overbelast voelt, is 21%. Ongeveer een kwart van hen heeft behoefte aan ondersteuning.

Van de Haagse bevolking van 16 jaar en ouder ontvangt ca. 8% mantelzorg⁴.

Tabel 7.1: Kerngegevens over mantelzorg

	2008	2009	2010	2011	2012
Aantal mantelzorgers (in % van de Haagse bevolking ouder dan 16 jaar)	69.700 (18%)	78.600 (20%)	79.700 (20%)	84.800 (21%)	74.000 (18%)
Aantal mantelzorgers dat meer dan 8 uur per week zorg verleent* (in % van de mantelzorgers)	17.400 (25%)	26.000 (33%)	26.300 (33%)	27.100 (32%)	20.700 (28%)
Aantal mantelzorgers dat langer dan drie maanden zorg verleent* (in % van de mantelzorgers)	57.200 (82%)	64.500 (82%)	70.100 (88%)	71.300 (84%)	62.900 (85%)
Aantal mantelzorgers dat intensieve zorg verleent (meer dan 8 uur per week of langer dan drie maanden) (in % van de Haagse bevolking ouder dan 16 jaar)	50.400 (13%)	66.800 (17%)	63.800 (16%)	64.600 (16%)	69.500 (17%)
Aantal mantelzorgers dat zich tamelijk zwaar belast tot overbelast voelt (in % van de mantelzorgers)	9.800 (14%)	12.600 (16%)	17.500 (22%)	17.800 (21%)	15.500 (21%)
Aantal mantelzorgers dat behoefte heeft aan ondersteuning (in % van de belaste mantelzorgers)	3.200 (33%)	3.000 (24%)	4.700 (27%)	4.800 (27%)	5.900 (38%)
Aantal mantelzorgers van niet Nederlandse komaf (in % van de mantelzorgers)	24.400 (35%)	25.200 (32%)	35.900 (45%)	35.600 (42%)	31.100 (42%)
Aantal mensen dat mantelzorg ontvangt* (in % van de Haagse bevolking ouder dan 16 jaar)	23.200 (6%)	35.400 (9%)	27.900 (7%)	28.300 (7%)	33.100 (8%)

Bron: Stadsenquête 2012, bewerking OSP

Eén van de aandachtspunten is de vraag of het verlenen van mantelzorg ten koste gaat van het emancipatieproces. Het is vooral de vraag of het vrouwen belemmert om te gaan werken. Vooralsnog zijn er geen signalen die daar op duiden. Uit de Stadsenquête blijkt dat ongeveer één op de vijf

² www.e-quality.nl

³ Deze schatting is gebaseerd op de uitkomsten van de Stadsenquête 2012

⁴ Het gaat om een onderschatting, want mensen die ernstig ziek zijn niet meer zelfstandig kunnen leven, zijn ondervetegenwoordigd in de Stadsenquête.

vrouwen in de leeftijd 16-65 jaar mantelzorg verleent. In 2012 heeft 56% van de vrouwen betaald werk van 12 uur per week of meer. Het aandeel vrouwen dat 12 uur per week of meer werkt én mantelzorg verleent is de laatste jaren ongeveer gelijk gebleven, namelijk rond de 12%

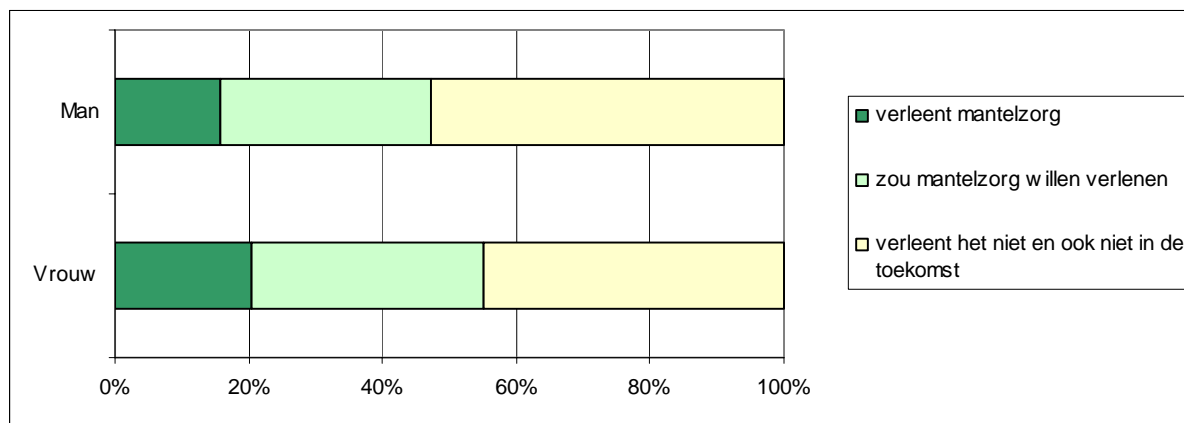
Tabel 7.2: Kerngegevens over mantelzorg emancipatie

	2008	2009	2010	2011	2012
Aantal vrouwen 16-65 jaar dat mantelzorg verleent (in % van de vrouwen 16-65 jaar)	35.300 (22%)	37.500 (23%)	33.200 (20%)	37.100 (22%)	32.300 (19%)
Aantal vrouwen 16-65 jaar dat meer dan 12 uur werkt (in % van vrouwen 16-65 jaar)	100.100 (63%)	93.000 (57%)	102.800 (62%)	92.800 (55%)	95.100 (56%)
Aantal vrouwen 16-65 jaar dat mantelzorg verleent en meer dan 12 uur werkt (in % van vrouwen 16-65 jaar)	19.300 (12%)	21.200 (13%)	19.900 (12%)	20.300 (12%)	20.400 (12%)

Bron: Stadsenquête 2012, bewerking OSP

Rond de 35% van de vrouwen en 32% van de mannen heeft aangegeven op dit moment geen mantelzorg te verlenen, maar zich wel te willen inzetten voor iemand in de omgeving als dit zich aandient.

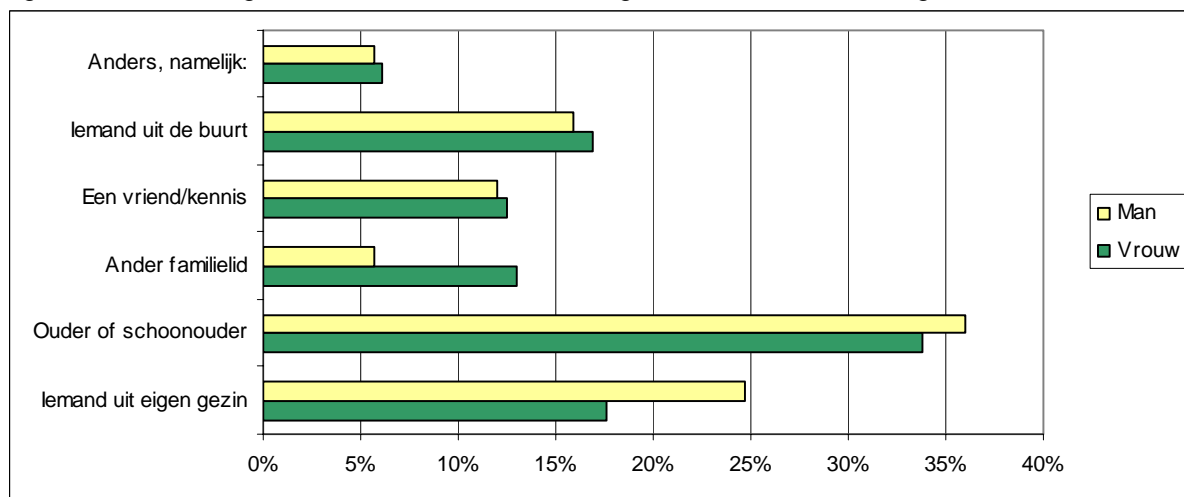
Figuur 7.1: Percentage mannen en vrouwen in Den Haag dat wel of geen mantelzorg verleent of in de toekomst zou willen verlenen, in 2012

Bron: Stadsenquête, 2012

Van de vrouwen die mantelzorg verlenen, verzorgt een groot deel eigen ouders of schoonouders (34%). Mannen verzorgen relatief gezien vaker hun ouders of schoonouders. Op de tweede plaats komt iemand uit het eigen gezin, vooral vrouwen zorgen hier relatief vaak voor.

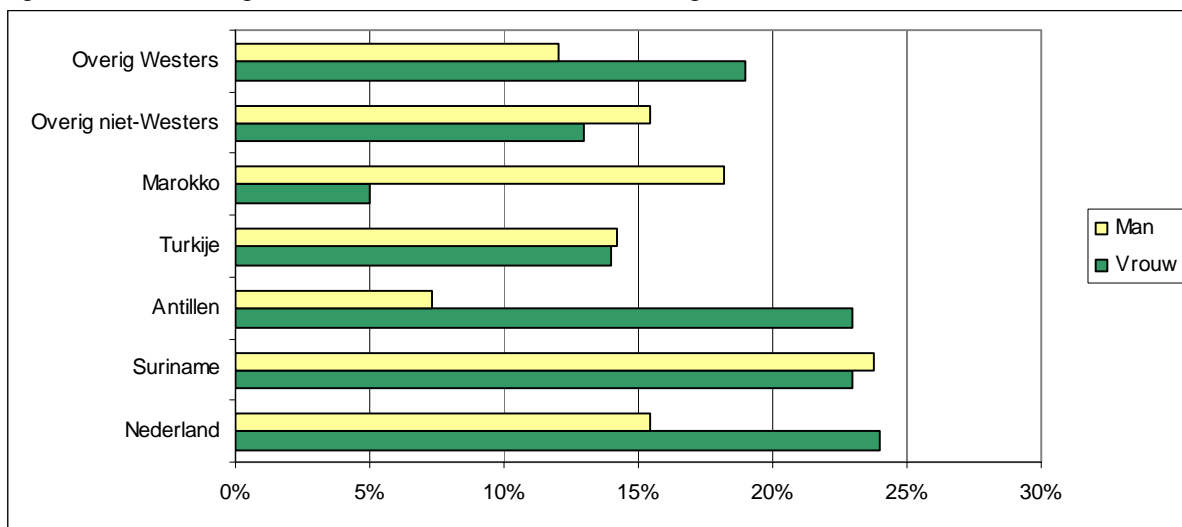
Figuur 7.2: Percentage mannen en vrouwen naar degenen aan wie mantelzorg wordt verleend, 2012

Bron: Stadsenquête, 2012

In de figuur hieronder is het aandeel van de vrouwen van een bepaalde afkomst weergegeven dat mantelzorg verleent. Mantelzorg komt het vaakst voor onder vrouwen van Nederlandse, Antilliaanse en Surinaamse afkomst. Bij mannen valt vooral het hoge aandeel van Surinaamse en Marokkaanse afkomst op.

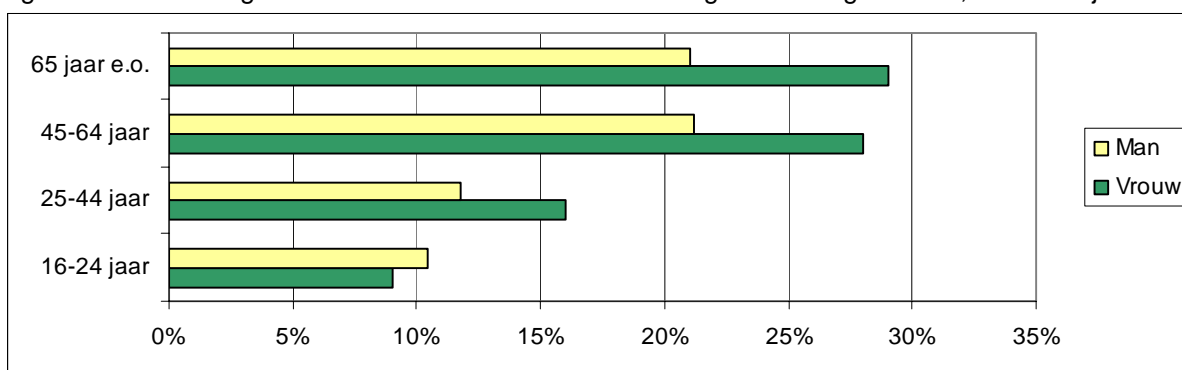
Figuur 7.3: Percentage mannen en vrouwen dat mantelzorg verleent, naar etniciteit

Bron: Stadsenquête, 2012

Uit onderstaande figuur blijkt dat vrouwen ouder dan 45 jaar vaker mantelzorg verlenen.

Figuur 7.4: Percentage vrouwen en mannen dat in Den Haag mantelzorg verleent, naar leeftijd

Bron: Stadsenquête, 2012

Van de vrouwen die mantelzorg verlenen, verleent tweederde deze zorg langdurig (10-12 maanden). Een kwart doet dit meer dan 8 uur per week.

Tabel 7.3: Lengte en intensiteit van de mantelzorg in procenten van de mantelzorgers in Den Haag

Periode in maanden	Aantal uur per week				
	Mannen	Vrouwen			
1-3 maanden	15	16			
4-6 maanden	9	13			
7-9 maanden	7	4			
10-12 maanden	69	68			
Totaal	100	100	1-4 uur	52	50
			5-8 uur	17	24
			9-20 uur	19	13
			21-40 uur	8	7
			Meer dan 40 uur	5	6
			Totaal	100	100

Bron: Stadsenquête, 2012

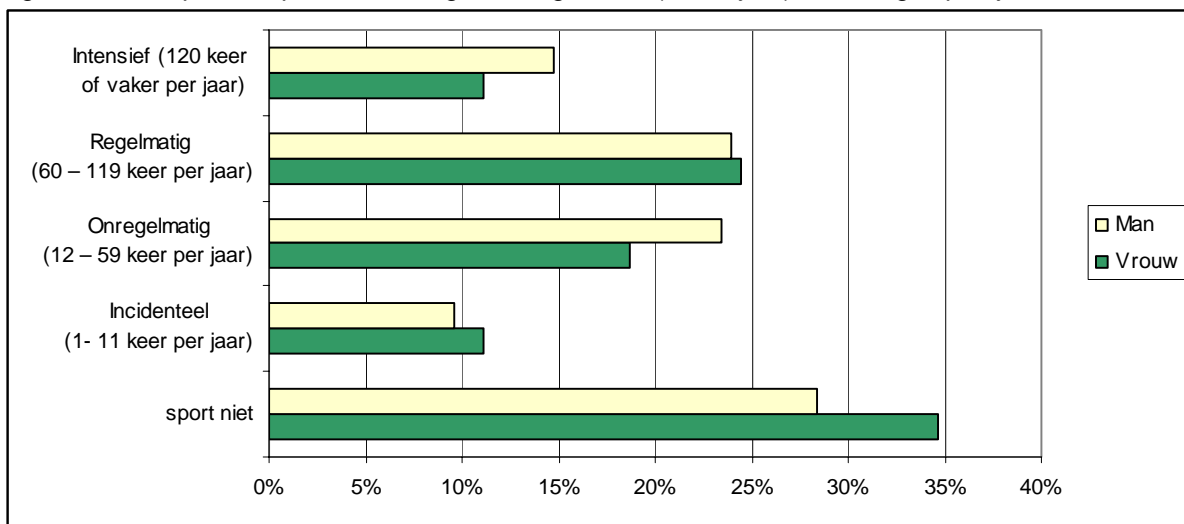

8 Sportdeelname

Sport en bewegen is belangrijk voor een goede gezondheid. Het kan ook een manier zijn om in contact te komen met andere mensen. In de stadsenquête wordt gekeken naar de sportdeelname van de Haagse bevolking van 16-70 jaar en de sporten die zij beoefenen.

In de tabel hieronder is de frequentie sportbeoefening in het afgelopen jaar van mannen en vrouwen weergegeven. De helft van de vrouwen (54%) is een sporter. Dat wil zeggen dat zij het afgelopen jaar 12 keer of vaker hebben gesport. Het gaat dan om ongeveer 94.000 vrouwen. Bij de mannen is dit percentage hoger, namelijk 62% (ongeveer 112.000 mannen).

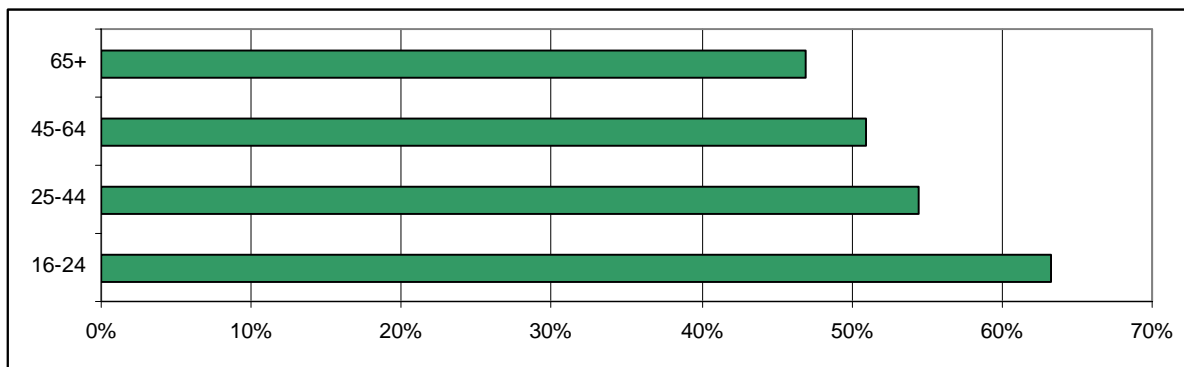
Figuur 8.1: Frequentie sportbeoefening van Hagenaars (16-70 jaar) in het afgelopen jaar

Bron: Stadsenquête, 2012

Kijken we naar de leeftijd van de vrouwen en hun sportdeelname dan zien we over het algemeen dat naarmate men ouder wordt, de sportdeelname afneemt.

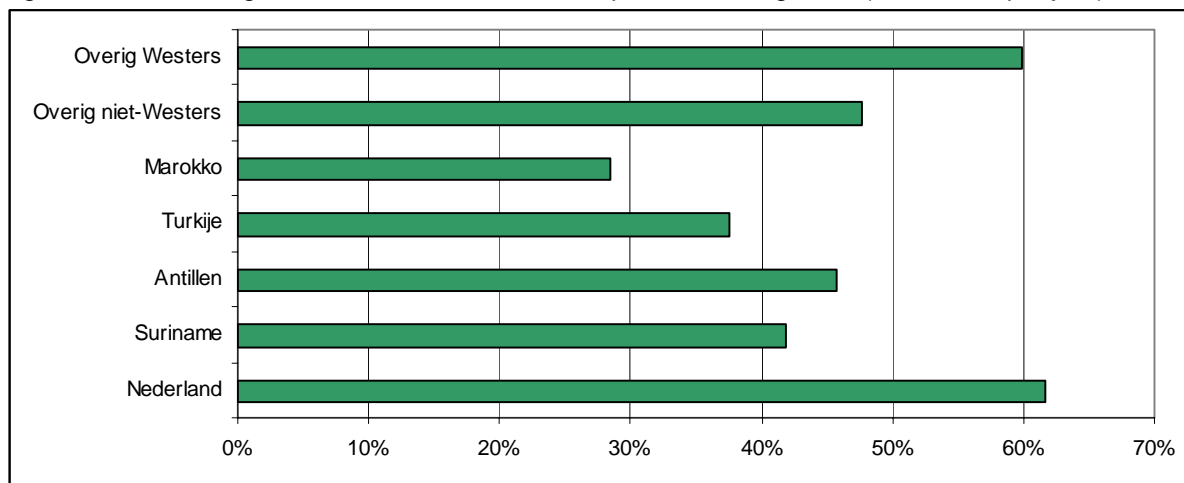
Figuur 8.2: Percentage vrouwen naar leeftijd dat sportbeoefening doet (>= 12 keer per jaar)

Bron: Stadsenquête, 2012

Vrouwen van Marokkaanse, Turkse en Surinaamse achtergrond doen relatief gezien minder aan sport dan vrouwen van Nederlandse, Antilliaanse en Westerse afkomst. Vrouwen van Westerse afkomst sporten het meest.

Figuur 8.3: Percentage vrouwen naar etniciteit dat sportbeoefening doen (>= 12 keer per jaar)

Bron: Stadsenquête 2012

De meest beoefende sporten onder vrouwen zijn fitness, hardlopen/joggen, wandelen en zwemmen. Onder mannen wordt ook het meest aan fitness en hardlopen gedaan. Wandelen staat wat minder hoog in de ranglijst.

Tabel 8.1: Meest beoefende sporten onder vrouwen en mannen in Den Haag in 2012

Sport	Aandeel vrouwen	Sport	Aandeel mannen
Fitness (cardio/ kracht)	28	Fitness (cardio/ kracht)	28
Hardlopen/joggen/trimmen	15	Hardlopen/ joggen/ trimmen	21
Wandelsport	15	Zwemsport	14
Zwemsport	14	Voetbal	13
Aerobics/steps	12	Wielrennen/mountainbike/toerfietsen	12
Tennis	8	Wandelsport	11
Schaatsen	7	Schaatsen	9
Danssport	6	Tennis	9
Skiën/langlaufen/snowboarden	6	Bowling	8

Bron: Stadsenquête 2012

9 Visie op positie van de vrouw

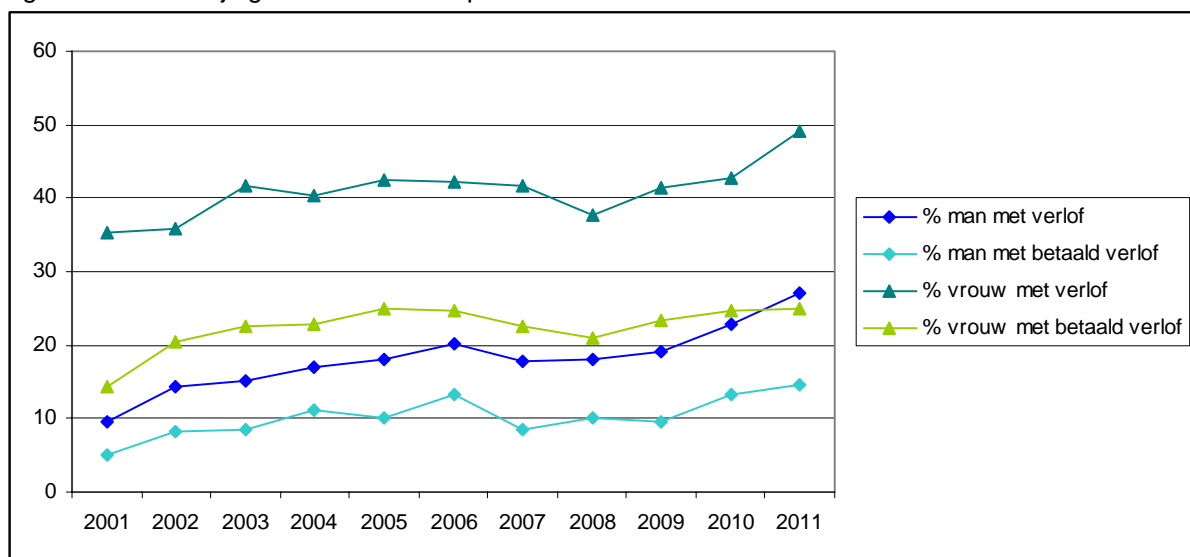
In dit hoofdstuk wordt een aantal uitkomsten uit de voorgaande hoofdstukken gecombineerd om een beeld te schetsen van hoe mannen (en vrouwen) aankijken tegen emancipatie, de rol van de vrouw en de onderlinge taakverdeling.

9.1 ZORG VOOR KINDEREN

Uit paragraaf 2.5 blijkt dat vrouwen vaker ouder zijn in een éénouderhuishouden. Vrouwen hebben vaker de verantwoordelijkheid voor de kinderen wanneer er sprake is van zorg voor de kinderen door één van beide ouders.

In onderstaande tabel is weergegeven welk deel van de mannen en vrouwen in Nederland in de afgelopen jaren ouderschapsverlof hebben opgenomen. Daarbij is gepercenteerd op het aantal rechthebbenden en is een onderscheid tussen al dan niet betaald verlof. Uit de tabel blijkt dat vrouwen veel vaker dan mannen ouderschapsverlof opnemen, ook als dat is onbetaald is. Haagse cijfers zijn niet beschikbaar.

Figuur 9.1. Landelijk gebruik ouderschapsverlof

Bron CBS Statline

9.2 VRIJWILLIGERSWERK EN MANTELZORG

Vrouwen doen iets minder vaak aan vrijwilligerswerk dan mannen. Vrouwen zijn vaker actief in de zorg en het onderwijs.

Mannen zijn vaak op het gebied van sport actief als vrijwilliger, mannen sporten ook veel meer dan vrouwen. Het lijkt alsof deze mannen van hun hobby sport hun vrijwilligerswerk gemaakt.

Vrouwen verlenen daarbij vaker mantelzorg dan mannen. Als mannen mantelzorg verlenen verzorgen ze relatief vaak hun ouders of schoonouders of een ander familielid. Vrouwen zorgen ook het meest voor hun ouders of schoonouders en daarnaast vaker voor iemand uit het eigen gezin.

Met andere woorden vrouwen nemen vaker de zorg op zich voor zieke en/of hulpbehoevende personen in hun omgeving dan mannen. Er zijn geen signalen dat ze daardoor minder deelnemen aan het arbeidsproces.

9.3 TAAL

Ruim de helft van de vrouwen en de mannen die in Den Haag wonen is van Nederlandse afkomst. In hoofdstuk 5 bleek dat ruim 5.400 personen in 2012 de inburgeringscursus hebben gedaan. Hiervan is 59% vrouw. Bij de cursussen Taal in de Buurt bestaat ook het merendeel van de deelnemers uit vrouwen. Vooral veel Marokkaanse vrouwen maken gebruik van dit aanbod. Dit is een positieve ontwikkeling omdat het spreken van de Nederlandse taal de vrouw kan helpen bij haar emancipatie.

9.4 ACCEPTATIE GELIJKHEID MANNEN EN VROUWEN

In de tabellen 9.1 en 9.2 worden twee stellingen weergegeven die zijn voorgelegd aan de respondenten van de stadsenquête. Uit de tabellen blijkt dat 15% van de inwoners van Den Haag het ongewenst vindt wanneer ongehuwde meisjes zelfstandig gaan wonen. Dit percentage is iets gestegen ten opzichte van eerdere jaren. Vooral mensen van Turkse en Marokkaanse afkomst vinden dit ongewenst, evenals mensen met een islamitische geloofsovertuiging. Met het samenwerken van mannen en vrouwen hebben de diverse bevolkingsgroepen minder problemen.

Tabel 9.1 Stellingen over de positie van de vrouw en etniciteit, % mee eens.

	2003-2006	2007-2008	2009-2010	2011	2012	2012, naar etniciteit:			
						Ned	Sur	Tur	Mar
Zelfstandig wonen van ongehuwde meisjes is ongewenst	13	15	14	11	15	8	19	34	39
Mannen en vrouwen mogen in alle bedrijven en beroepen met elkaar samenwerken	97	97	97	97	96	98	98	92	74

Bron: Stadsenquête 2012

Tabel 9.2. Stellingen over de positie van de vrouw naar geloofsovertuiging, % mee eens

	Christendom					Islam					Geen geloof				
	03-06	07-08	09-10	11	12	03-06	07-08	09-10	11	12	03-06	07-08	09-10	11	12
Zelfstandig wonen ongehuwde meisjes ongewenst	11	14	12	11	14	44	38	36	25	38	6	7	7	5	8
Mannen en vrouwen mogen in bedrijven/beroepen samenwerken	98	98	98	99	99	92	94	96	95	89	98	99	99	98	97

Bron: Stadsenquête 2012

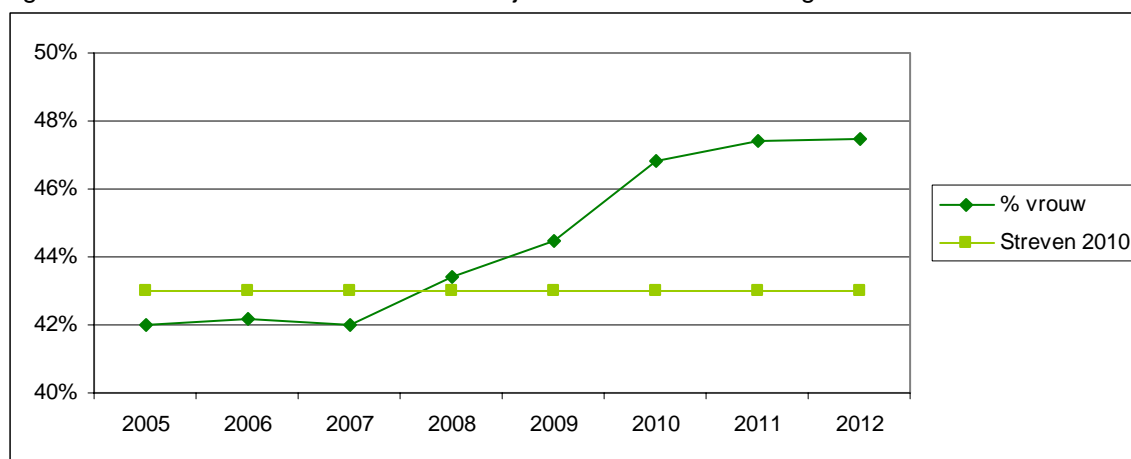
10 Vrouwen in dienst bij de gemeente Den Haag

Als goede werkgever wil de gemeente Den Haag gelijke kansen bieden aan alle groepen in de samenleving. Een goede diversiteit naar man-vrouw, culturele achtergrond, levens- en arbeidservaring levert betere kansen op een gedegen beleidsvoorbereiding en een beter contact met burgers, instellingen en bedrijven

Net als de emancipatienota heeft ook het beleidsprogramma 'Boeien en bewegen 2010-2014' aandacht voor diversiteit. Belangrijkste aandachtspunt in het beleidsprogramma is de doorstroming van migranten naar (sub)top functies. Hiervoor is een aantal maatregelen in gang gezet. Via een motie zijn daarnaast voor vrouwen in hogere functies streefcijfers vastgesteld, te weten in functieschaal 9-13 50% (was 43%) en in functieschaal 14 40% (was 26%).

Van alle werknemers bij de Gemeente Den Haag is 47,5% vrouw (december 2012). Dit is iets meer dan voorgaande jaren (zie figuur 10.1). En ruim boven het streven in 2010 dat tenminste 43% van het personeelsbestand vrouw is.

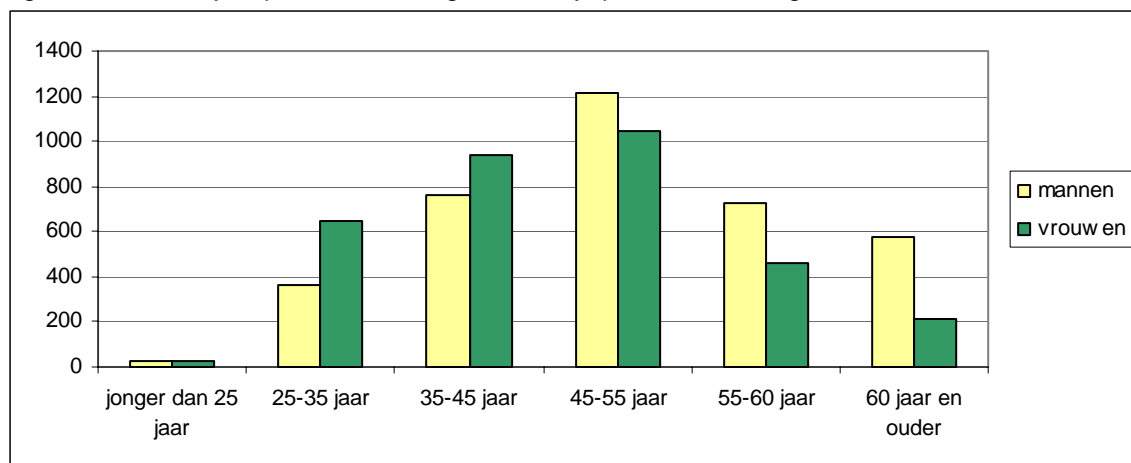
Figuur 10.1. Aandeel vrouwen werkzaam bij de Gemeente Den Haag

Bron Pegasus

De gemiddelde leeftijd van de medewerkers was eind 2012 46,9 jaar. Dit betekent een verhoging van 1,4 jaar in vergelijking met 2010. Toen bedroeg de gemiddelde leeftijd 45,5 jaar. De gemiddelde leeftijd van de vrouwen is 44,7 jaar; die van de mannen 48,9 jaar. Figuur 10.2 laat de leeftijdsopbouw zien.

Figuur 10.2. Leeftijdsopbouw van het gemeentelijk personeel naar geslacht in december 2012

Bron Pegasus

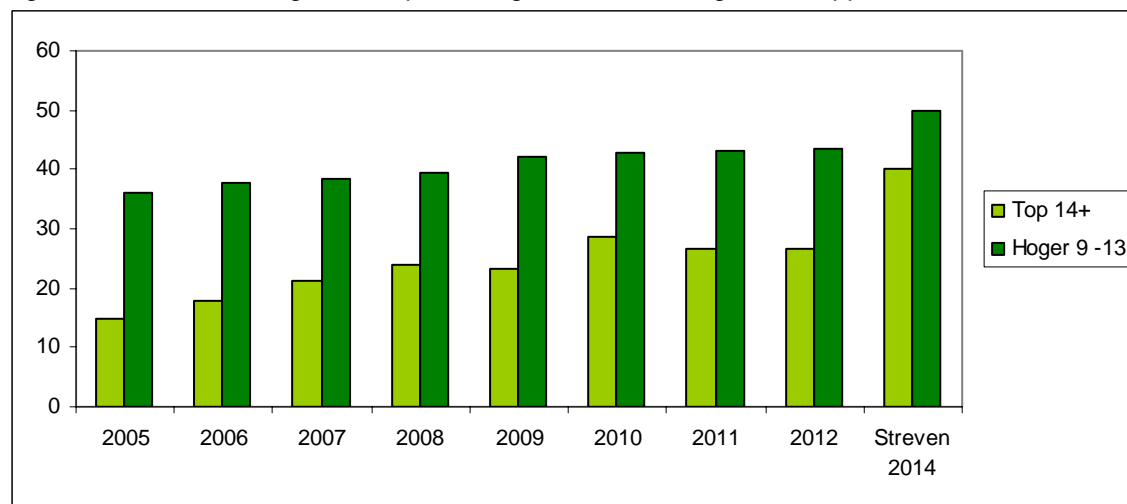

De gemiddelde diensttijd bij de gemeente is 15 jaar. Vergeleken met 2010 is dit een stijging van een jaar. De gemiddelde diensttijd kent een verschil tussen mannen en vrouwen: vrouwen 13 jaar en mannen 17 jaar.

Van de medewerkers werkt 36% in deeltijd. Dit is ten opzichte van 2010 iets gestegen. Vrouwen werken vaker in deeltijd dan mannen (resp. 59% en 15%).

Het aandeel vrouwen in topposities (schaal 14 en hoger) is in de periode 2005-2008 met bijna 10 procentpunt toegenomen. Eind 2012 was dit percentage 27%. Het aandeel vrouwen in de functieschalen 9 t/m 13 is eind 2012 44%. De doelstellingen voor 2011 van 25% en 40% zijn hiermee gehaald.

Figuur 10.3. Ontwikkeling van het percentage vrouwen in hogere en topposities

Bron: Pegasus

In de lagere en middelbare beroepen is het aandeel vrouwen de afgelopen jaren ook iets toegenomen. In de elementaire beroepen is het aandeel daarentegen iets afgenomen.

Tabel 10.1. Percentage vrouwen werkzaam bij de Gemeente Den Haag per salarisschaal in %

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Streven 2014
Elementaire beroepen 1 t/m 3	16	17	16	16	16	15	
Lagere beroepen 4 t/m 6	44	45	45	48	47	47	
Middelbare beroepen 7 t/m 8	53	54	55	57	58	59	
Hogere beroepen 9 t/m 13	38	40	42	42	43	43	50
Topfuncties 14+	21	24	23	29	27	27	40
Gehele gemeente	42	44	45	47	47	48	

Bron: Pegasus

11 Emancipatie van HLBT's

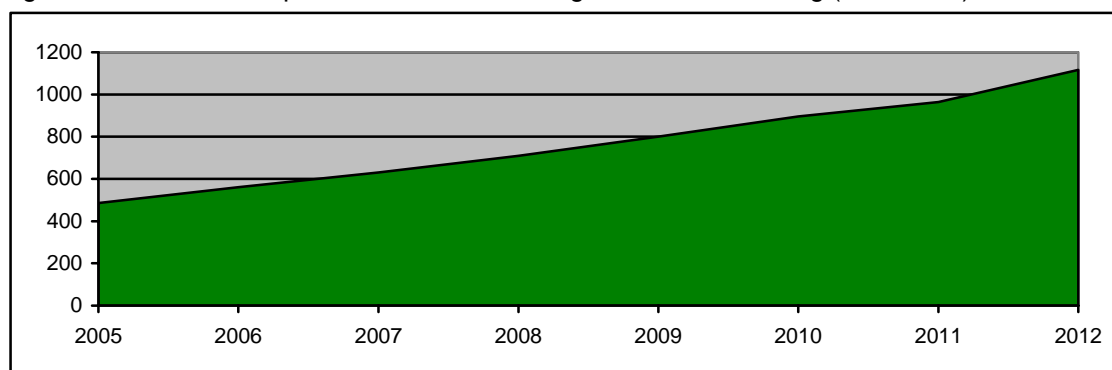
In de Nota Emancipatie is gesteld dat homo's, lesbiennes, biseksuelen en transgenders (HLBT's) zich in Den Haag zelfbewust en zichtbaar moeten kunnen manifesteren. Homo-emancipatie onderscheidt zich van vrouwen- en mannenemancipatie in die zin dat hier de nadruk ligt op gelijkgerechtigdheid, sociale acceptatie en veiligheid.

Over het aantal homo's, lesbiennes, biseksuelen en transgenders in Den Haag is weinig bekend. Het enige harde gegeven dat bekend is, is het aantal homohuwelijken dat in Den Haag gesloten wordt.

11.1 HET HOMOHUWELIJK

Sinds 2001 is het mogelijk om als twee personen van het zelfde geslacht te trouwen. In onderstaande figuur is het aantal echtparen dat in homohuwelijk leeft in Den Haag weergegeven. In 2012 waren in Den Haag 1.016 echtparen van hetzelfde geslacht.

Figuur 11.1. Aantal echtparen van het hetzelfde geslacht in Den Haag (cumulatief)

Bron DHC/DPZ 2012

Volgens het CBS zijn in 2011 in Nederland 601 huwelijken tussen mannen gesloten en 754 tussen vrouwen.

Tabel 11.1 Aantal gesloten huwelijken tussen personen van hetzelfde geslacht in Nederland

	2009	2010	2011
Huwelijk tussen mannen	573	660	601
Huwelijk tussen vrouwen	785	694	754
Geregistreerd partnerschap tussen mannen	221	234	235
Geregistreerd partnerschap tussen vrouwen	274	253	246

Bron CBS statline

11.2 ACCEPTATIE

In de stadsenquête wordt jaarlijks een aantal vragen voorgelegd over homoseksualiteit. In tabel 11.2 en 11.3 wordt een overzicht gegeven van de resultaten op twee stellingen.

Uit de tabellen blijkt dat het de Hagenaars niet uitmaakt of zij door een homoseksuele arts geholpen worden. Dit aandeel is redelijk stabiel. Iets meer Hagenaars hebben er moeite mee wanneer kinderen les krijgen van een homoseksuele leraar. Uit het rechterdeel van tabel 11.2 blijkt dat met name mensen van Turkse afkomst moeite hebben met een homoseksuele arts en vooral met een homoseksuele leraar.

In 2012 is voor het eerst de vraag gesteld of homoseksuelen goed kunnen leven in Den Haag en zich zelf kunnen zijn. Bijna 90% van de Hagenaars vindt van wel. Opvallend is dat Hagenaars van Turkse afkomst het hiermee minder vaak eens zijn.

Tabel 11.2 Stellingen en etniciteit, % mee eens

	2003-2006	2007-2008	2009-2010	2011	2012	2012, naar etniciteit:			
						Ned	Sur	Tur	Mar
Het maakt niet uit of ik door een homoseksuele arts geholpen word	92	92	92	93	92	97	94	67	77
Het maakt niet uit of kinderen les krijgen van een homoseksuele leraar	90	89	89	88	90	96	88	64	65
Homoseksuelen kunnen goed leven en zichzelf zijn in Den Haag*					87	89	92	71	80

Bron: Stadsenquête 2012

*voorgaande jaren was deze stelling niet opgenomen

De acceptatie van een homoseksueel als arts of als leraar hangt samen met de geloofsovertuiging (zie tabel 11.3). Hagenaars die islamitisch zijn, hebben hier het meeste moeite mee, gevolgd door christenen. Hagenaars die hebben aangegeven geen geloof aan te hangen, hebben het minste moeite met een homoseksueel als arts of leraar.

Tabel 11.3 Stellingen naar geloofsovertuiging, % mee eens

	Christendom					Islam					Geen geloof				
	03-06	07-08	09-10	11	12	03-06	07-08	09-10	11	12	03-06	07-08	09-10	11	12
Maakt niet uit of ik door homoseksuele arts geholpen wordt	93	93	95	94	93	76	80	81	81	71	95	96	96	97	97
Maakt niet uit of kinderen les krijgen van een homoseksuele leraar	90	88	89	88	91	70	71	76	74	66	94	95	94	94	96
Homoseksuelen kunnen goed leven en zichzelf zijn in Den Haag*					89					75					89

Bron: Stadsenquête 2012

*voorgaande jaren was deze stelling niet opgenomen

11.3 DISCRIMINATIE

Uit de Stadsenquête blijkt eveneens dat een kwart van de Hagenaars in het afgelopen jaar wel eens is uitgescholden of gediscrimineerd. Dat is iets meer dan in voorgaande jaren. Meestal gebeurt dit op straat of in een openbare gelegenheid. Hagenaars van Turkse en/of Marokkaanse afkomst worden vaker uitgescholden en gediscrimineerd. Voor 1% van de Hagenaars hing dit samen met hun seksuele geaardheid.

Tabel 11.4 Percentage Hagenaars van 16 jaar en ouder dat het afgelopen jaar wel eens is uitgescholden of gediscrimineerd, naar plaats waar dat gebeurde, in 2012

	Nee	Ja	buurtbewoners	op straat	op het werk	openbare gelegenheid
Totaal 2012	74%	26%	4%	14%	6%	9%
Totaal 2011	82%	18%	3%	9%	3%	5%
Totaal 2010	81%	19%	3%	9%	1%	4%
Totaal 2009	75%	25%	3%	15%	6%	7%
Totaal 2008	79%	21%	2%	14%	4%	5%
Totaal 2007	72%	28%	4%	16%	5%	9%
Nederlanders	78%	22%	3%	13%	4%	6%
Suriname / Antillen	77%	23%	3%	15%	5%	8%
Turkije / Marokko	66%	44%	5%	22%	10%	22%

Bron: Stadsenquête 2012

11.4 BELEIDSACTIVITEITEN

Met een aantal maatschappelijke instelling zoals het COC Haaglanden, Kring Haaglanden, Stichting Rainbow, het bureau Discriminatiezaken, de Haagse Welzijnsinstellingen, religieuze instellingen en migrantenorganisaties heeft de gemeente Den Haag samengewerkt om de acceptatie van homo-seksualiteit te bevorderen. In onderstaande tabel wordt vermeld om welke acties het in 2011 en 2012 gaat en hoeveel mensen daarmee zijn bereikt.

Tabel 11.5 Ingezette acties in het kader van het Haagse LHBT-beleid

	2011	2012
Aantal voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd door migrantenorganisaties - totaal aantal deelnemers aan die voorlichtingsbijeenkomsten	18 1400	16 1500
Aantal voorlichtingsbijeenkomsten op scholen georganiseerd door het COC - totaal aantal deelnemers aan die voorlichtingsbijeenkomsten	70 nb.	140 nb.
Aantal projecten van Bureau discriminatiezaken - totaal aantal deelnemers aan die projecten	nb. 450	nb. 640
Aantal debatten georganiseerd door het 5 mei Comité - totaal aantal deelnemers aan die debatten	15 1600	15 1800
Aantal georganiseerde evenementen speciaal voor doelgroep - totaal aantal deelnemers aan die evenementen	1 250	2 550